

MUNIBALEHT

№ 1 — 1935

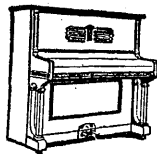
JAANUAR

E

Helikunstnike aadresse

Tallinn:

- Arder, A.**, konservat. lauluõpetaja, ooperilaulja, Toompuiestee 4—8.
Einer, Helmi, ooperilaulja, konservatooriumi lauluõpetaja, „Estonia” teatrimaja, tel. 460-37.
Franz, Erika, pianist, Kopli tn. 26—3, telef. 453-57.
Gentz, Harry, klaveriõpetaja, muusikateooria, S. Tatari 10—12.
Hellat-Lemba, L., konservatooriumi lauluõpetaja, ooperilaulja, Imanta tn. 3—4, tel. 464-84.
Kapp-Ruckteschel'i muusikakool, klaver, laul, viiul, cello, Vene tn. 16—6.
Koch, Thekla, klaverisolist, saade, tunnid, Rohu tn. 11—21.
Kuntler, Erich, diplomeeritud cellokunstnik, tunnid, S. Tartu mnt. 74—4.
Laan, Herbert, viiulikunstnik, Tatari tn. nr. 21-a—15.
Lamp, Karl, cellokunstnik, tunnid, Rataskaevu tn. 20—3.
Lipand, Ella, kontsertlaulja, häälesäädja, Raudtee tn. 68—10.
Mohrfeldt-Viitol, H., konservatooriumi van. klaveriõpetaja, V. Tartu mnt. 12—11, tel. 455-97.
Mägi, Magda, klaveritunnid ja saade, S. Roosikrantsi 8—9, tel. 464-76.
Nicolai, F., pianist, Riigi-Ringhääling.
Plaks, Olga, pianist, Jannseni 5—2, telefon 310-26.
Prommik, Lilli, muusikaõpetaja, Jannseni nr. 7—7.

**Klaveritööstus
K. SAAR**

S. Juhkentali 10-a.
Telefon 457-01.

Soovitab
otse töökojast

PIANIINOSID,

mis kõlalt ja vastupidavuselt täieliselt võrdsed välismaa kuulsamate firmade omadega. Parimaks tõenduseks — ostud ja soovitud muusikatundjailt.

- Redlich, Arvid**, klaverisolist, saatja, tunnid, S. Karja 9—2-a.
Tamm, Aino, Tallinna konservatooriumi lauluõpetaja, Tina tn. 23—20, tel. 302-40.
Tenno Vironi, laulja ja lauluõpetaja, Jakobsoni 4—7, tel. 447-78.
Toomingas, Vold., muusikaõpetaja, koorijuht, Paldiski mnt. 42-b—6.
Vaks, Julius, trompetist, konservatooriumi inspektor, Falkpargi tn. 18—7.

Nõmme:

- Bölan, Rita**, konservatooriumi itaalia keele õpetaja, grupid ja eratunnid, Nõmme (Rahumäe), Raudtee tn. 10, tel. 520-45.
Järv, Ida, kontsertlaulja ja lauluõpetaja, Nõmme-Hiiu, Kõie tn. 12.

Muusikalehe

**1935. aasta tellimiste
vastuvõtmine avatud**

*E. L. L. liikmeile — aastas . Kr. 2.—
Teistele „ 2 25
Välismaale „ 4.50*

**ILMUB 10 KORDA AASTAS
TELLIMISI VÕTAVAD VAS-
TU KÕIK POSTIASUTUSED**

**TOIMETUSE JA TALITUSE AADR.:
TALLINNA, LAI 7. TELEF. 431-82**

**Järgmine „Muusikalehe“
nr. ilmub 20. veebr. 1935**

S I S U K O R D :

Aleksander Lätte looming — K. E. Sööt.

Muusika kui kunsti olemus — K. Leichter.

A. Lätte 75-a. sünnipäevakiri Tartust — R. Ritsing.

J. A. Wirkhaus † — R. Ritsing.

Meeskooride nurk.

Čehhi hümnid „Kde domov můj” sada aastat — J. Galia.

Ooper ja kontserdid.

Mitmesugust, illustatsioonid, naljad.

Muusikaleht

Aleksander Lätte looming

K. E. Sööt

Helilooja Aleksander Läte (Sprenk-Läte) on sündinud 12. jaan. 1860 Tartumaal, Aakre vallas Pikasillal.

Õppis Rõngu kihelkonnakoolis 1873—76, Valga õp.-seminaris 1876—79, mil selle kursuse lõpetas. Muusikat õppis ta Rõngu kihelk.-koolis õp. A. Roosmann'i, Valga sem. dir. J. Zimse', Tartu ülikooli muusikadirektorite H. Zollner'i ja H. Hartman'i juures; viibis Dresdeni konservatooriumis 1885 ja 1896/97. Oli Puhjas kihelkonnakooli õpetaja 1879—83, Nõos kihelkonnakooli juhataja ja ühtlasi kösterorganist 1883—1900. Asus Tartusse elama 1900; oli terviseparandusel Garda järve ääres, Arcos ja San-Remos 1907—08, Austria Lindewieses ja Nizzas 1909—10, Nizzas 1927—28 ja 1929—30. — Asutas Tartus orkestri 1900, sega- ja meestekoori 1902; esimeste oratooriumi-ettekannete ja sümfooniakontsertide korraldaja Eestis 1903. aastast.

Muusikaloolased hindavad Lätet tema muusikalises tegevuses päämiselt kahes suunas: esiteks muusikalisel loomispõllul kui heliloojast, komponisti, teiseks — muusikalises praksises, edasiandvas tegevuses kui muusikajuhti ning organisatorit.

Vastava ülevaate saavutamiseks jagab L. Neuman eesti muusika arenemisaastad kolme ajajärku.¹⁾ Need A. Lätte kompositsioonid, mis loodud päämiselt enne seda, kui ta Dresdeni konservatooriumi astus (1895), asetab Neuman teise ajajärku, kolmandasse järku aga sellele ajale järgnevad tööd. Viimased avalda-

vat — nagu Juh. Luiga konstateerib — nõutavat muusikalist ühtlust ja „vabamat muusikalist loomist, laiemat ja täielisemat jõudu.“²⁾

Lätte produktsoon, eriti koorilaulude alal — kirjutab Neuman edasi³⁾ — on õige suur ja ulatub mitmesse sajasse; neist on paljud komponeeritud enne Dresdenis õppimist, millest peame järeldama, et Tartu Lättele oli annud õige palju õpetust ja äratust aegadel, kus ta veel Puhjas ja Nõos tegutses. Populaarne „Kuldranake“ oli Puhjas komponeeritud... Nii oli Läte juba õige tunduva produktsooniga komponist ja praktiliste kogemustega muusik, kui ta Dresdeni konservatooriumi astus (J. Luiga teadete järele ülemasse kompositsiooni-klassi), mis talle nähtavasti ometi tugevat tõuget andis nii kompositsiooni kui ka kunstniku enese leidmises, omapärasema ilme kujunemises, ühtlasi avades temas kui praktilises muusikus uusi perspektiive.“ — Neuman'i arvates on Läte meile heliloojana tähtis „selle värske, omapärase noodi pärast, mis ta eriti eesti koorilaulu literatuuri töö; kuigi ta oma esimesed, enamasti „Laulu ja mängu lehes“ avaldatud tööd saksa koorilaulu mõju all on kirjutanud.“

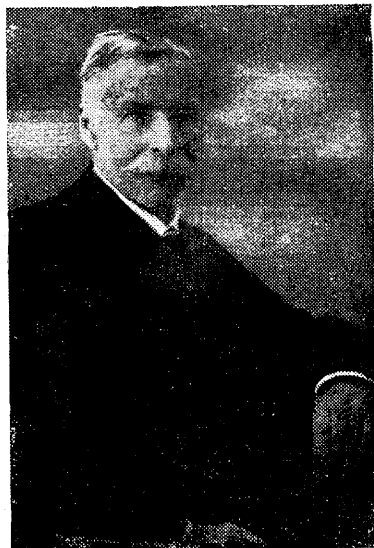
Lätte 70. sünnipäeva puhul, aastal 1930, kirjutas tolelaegne „Muusikalehe“ toimetaja Mihkel Lüdig lehe 1. numbris:

¹⁾ „Looming“ 1924, nr. 2: „Veerud eesti muusika ajaloost“.

²⁾ „Linda“ 1904. aastakäigus: „Üks eesti helilooja“ ja „Postimehes“, nr. 110: „Segakooride“ arvustus.

³⁾ „Looming“ 1930, nr. 1: „Meie muusika elu sajandi alul“.

3. „Seitse Laulu”. Schnakenburg'i tr., Tartus 1890.
4. „Septin Dziesmas”, eelmise teose noodilaoga läti keeles; eesti keelest tõlkinud M. Lappa †, läti ajakirjanik, eestlane.
5. „Põllumehe laul”, segakoorile, M. Lipu sõnad. M. Hermann'i tr., Tartus 1900.
6. „Pärnumaa esimese laulupeo laulud”. Toimetanud A. Läte. Laakmann'i kivitr., Tartus 1900.
7. „Segakoovid”. Sisu: Loodus, süda, isamaa. M. Hermann'i tr., Tartus 1901.
8. „Kujuigatsus”, segakoorile, Anna Haava sõnad. M. Hermann'i tr., Tartus 1902.
9. „Rändaja ja tähed”, segakoor soprani- ja baritonisoologa, klaveri ehk oreli ja keelpillide kaasmängul. M. Hermann'i tr., Tartus 1902.
10. „Sõjalaulud”, meeskoorile. M. Hermann'i tr., Tartus 1902.
11. „Prii on jälle meie rahvas”, M. Veske sõnad. Kolmes väljaandes: Lastekoorige, meeskoorige, segakoorige. M. Hermann'i tr., Tartus 1902.
12. „Neli Laulu”, eesti- ja soomekeelse tekstiga: 1. „Primula veris”, tõlk. Lenau j. K. E. S.; 2. „Alpillill”, tõlk. F. Hagemann'i j. G. E. Luiga; 3. „Häänõu”, tõlk. P. Hagemann'i j. K. E. S.; 4. „Kiigelaul”, tõlk. P. Hagemann'i j. M. Lipp. Soome keele tõlkija Aino Kallas. Litografeeritud kivitrükkikojas „Energia”, Peterburgis 1904. a.
13. „Kodused helid” (12 laulu). M. Hermann'i tr., Tartus 1905.
14. „Sõjalaulud”, segakoorile, II muudetud trükk. M. Hermann'i tr., Tartus 1905.
15. „Meestekoovid”. M. Hermann'i tr., Tartus 1906.
16. Sõjalaulud”, segakoorile. Teise trüki järgi mimeograafiliselt paljundatud III trükk. Tartus 1914.
17. „Sõnad ja selgitus Aleksander Lätte helitöö juure”. Requiem aeternam kangelaste mälestuseks ja „Sõjasümfoonia kantaat” vaprate austuseks. G. Rohu ja „Postimehe” tr., Tartus 1920.
18. „Kooli peolaulud, kunstlaulust ja solfeggio”. K. Mattieseni tr., Tartus 1923.
19. Samast raamatust II osa äratrükk: „Kunstlaulust ja Solfeggio”. K. Mattieseni tr., Tartus 1923.
20. „Kodused helid”, II trükk, täiendatud 17 lauluni. Ühtlasi valmistatud kontserdikavade kohased äratrükkid erivihus. M. Hermann'i tr., Tartus 1924.
21. „Vaba Eesti”, patriootiline kantaat, segakoorile, soolole ja klaverile — oreli ja pasunakvarteti kaastegevusel. Sisu: 1. „Vaba Eesti”, soolo ja koor; 2. „Nägemus”, melodeklamatsioon, K. E. Söödi sõnad; 3. „Päästjad”, baritoni- ehk mezzosoprani-soolo, M. Lipu sõnad; 4. „Vabadus”, koor; 5. „Kodu- maale”, hümn, koor ja soolo, H. Visnapuu sõnad. G. Paukani mimeograafiline paljundus, Tartus.
22. „Võimata”, Jaan Tõnisson'ile, soolo ja klaveri jaoks, recitatiiv-toonis. „Postimehe” tr. 1926.

Aleksander Läte.

23. „Soololaulud” — 1. „Kevade, suudle mind”, G. Suitsu sõn.; 2. „Kuldrannake”, soolo ja duett, A. Reinvaldi sõn.; 3. „Rõõm ja mure”, K. E. S. sõn.; 4. „Noor võoras”, M. J. Eisen'i s.; 5. „Vahtijad”, Ed. Vöhrmann'i sõn. G. Paukani mimeogr. väljaanne, Tartus.
24. „Kus Põhjalahe kohiseb”, M. Lipu sõn. Saadaval: 1. Soololauluna (koloraatuur); 2. soolona ja duetina, mõlemad klaveriga; 3. segakoorina, laiendatud kujul ühes lauludega „Kevadel” ja „Igatsus oma järele”. Läte Aleks. autolitogr. trükk, Tartus.
25. „Kolm tarvilikku laulu”, 1. „Kodumaa laul”, H. Visnapuu sõn.; 2. „Igapäevne mälestus”, Aksel Kalda s.; 3. „Elagu”. „Postimehe” tr., Tartus.

II. Käsi kirjad.

Uvertiür „Kalevala”, orkestrile „Sõjasümfoonia” („Kalevala” järgi), klaveripaladid ning terve rida muid instrumentaalja vokaalkompositsioone. — Uurimused: „Die Hochschule der Klaviertechnik”; 2. „Der Naturklang — Grundlage aller Harmonien”; 3. „Farb-Licht-Musik” (Valgusvärvi muusika).

III. Helilooja poolt mitmesugustes kirjandusväljaannetes avaldatud üksikud kompositsioonid.

„Kaugel” (Oh võiksin ma tuuletiivul) J. Bergmann'i sõnad, baritonisoolole. „Meelelahutajas” 1882, nr. 17, lk. 699—702. Hmselt Lätte esimene trükkis ilmunud laul.

„Mu öis”, soolole, M. J. Eisen'i s. „Isamaa kalendris” 1885, lk. 111—112.

„Kevadine igatsus” (Oh kevade, oh kenake! Mil asud meie aasale?), A. Piirikivi-Grenzstein'i s., „Oleviku Lisas” 1885, nr. 7, lk. 103. Erihist huvi pakub see meeskoorile loodud viis sellepärast, et ta osutub samaks kompositsiooniks, mis hiljemini A. Reinvald'i ilusate sõnadega „Kuldrannake” ülemaalse levingu osaliseks on saanud.

„Langenud täht”, segakoorige, M. Lipu s. „Ol. L.” 1885, nr. 15, lk. 233.

„Võõral maal”, laul klaveri kaasmänguga. „Laulu ja mängu lehes” 1885, lk. 9.

„Ärka üles, isamaa”, segakoorige, M. Lipu s. „Ol. L.” 1885, nr. 20, lk. 312—313.

„Paleusele”. „Ol. L.” 1885, nr. 23, lk. 362.

„Masurka”, klaverile. „L. ja m. l.” 1885, lk. 55.

„Hõisake”, vaimulik laul meeskoorige. „L. j. m. l.” 1885, lk. 68—69.

„Mu laul”, meeskoorige, M. J. Eisen'i s. „L. j. m. l.” 1885, lk. 87—88.

„Ei naist ma võta ialgi”, meeskoorige, M. J. E. s. „L. j. m. l.” 1885, lk. 95.

„Kas tunned meest”, meeskoorige, M. J. E. s. „Isamaa kal.” 1886, lk. 68—69.

„Ilus isamaa”, meeskoorige, M. Lipu s. „L. j. m. l.” 1886, lk. 24.

„Võõras”, kolmehääline ringlaul, M. J. E. s. „L. j. m. l.” 1886, lk. 48.

„Oh kallid, kaunis Põhjala”, meeskoorige, M. Lipu s. „L. j. m. l.” 1886, lk. 89.

„Vaigistus”, segakoorige, J. Bergmann'i s. „L. j. m. l.” 1886, lk. 90—91.

„Sündimise koht”, meeskoorige, M. J. E. s. „Isamaa kal.” 1887, lk. 95.

„Langenud täht”, segakoorige, M. Lipu s. „Isamaa kal.” 1887, lk. 97—98.

„Isamaale”, meeskoorige, M. J. E. s. „L. j. m. l.” 1887, lk. 22.

„Nõel”, meeskoorige, K. E. Söödi s. „L. j. m. l.” 1887, lk. 65.

„Valvates”, segakoorige, Anna Haava' s. „L. j. m. l.” 1887, lk. 67.

„Väike lillelaul”, meeskoorige, K. E. S. s. „Ol. L.” 1887.

„Luule tiivul”, segakoorige, G. E. Luiga' s. „Isamaa kal.” 1888, lk. 101.

„Kuu”, meeskoorige, M. J. E. s. „Isamaa kal.” 1888, lk. 102.

„Isamajja”, M. Lipu s. „L. j. m. l.” 1888, lk. 38—39.

„Lahkuja”, meeskoorige, Eliise Auna s. „L. j. m. l.” 1888, lk. 40.

„Malemäng”, meeskoorige, K. E. S. s. „L. j. m. l.” 1889, lk. 88.

„Miks sa tuled, kevade”, segakoorige, A. Haava' s. „L. j. m. l.” 1889, lk. 94—95.

„Unenägu”, meeskoorige, A. Piirikivi' s. „Ol. L.” 1889.

„Kevadine päike”, A. P. s. „Olevik” 1890, nr. 41.

„Uus kevade”, M. J. E. s. „Ol.” 1890, nr. 48.

„Küsjad”, A. F. s. „Ol.” 1891, nr. 18.

„Emajõel”, K. E. S. s. „Ol.” 1894, nr. 36.

„Tänu ja kiitus”, kahele koorige. Pärnumaa I. laulupeo laulude raam., lk. 56, 1900.

„Millal”, eelmises raamatust lk. 65.

„Emakene, ära sõitle”, M. Lipu s. „Rahva Lõbuleht” 1905, nr. 4, lk. 19.

„Nopitud lill”, eelmises lehes nr. 4, lk. 209.

„Helise, helise”, segakoorige. Pühend. laulikuile VIII Eesti üldlaulupeo puhul. Iim. „Postim.” 1923.

„Kodumaa laul”, Tartumaa laulupeo noodiraam. 1926, lk. 72°).

„Moment musical”, Alfred Kalnin'ile New-Yorgis „Eesti Muusika Kuukirjas” 1929, nr. 4—5, lk. 120.

Lätte noormehe-põlves loodud helitõist, mis päämiselt ajakirjanduse ja kalendrite kaudu rahva sekka levisid, on mitmedki hiljem tema raamatutes uuesti avaldatud, mõned isegi korduvalt, kuid harilikult enam või vähem muudetud, ümber-
tõetatud kujul. Olgu siin neist mõned mainitud, nagu nimelt: „Kuldrannake” („Kevadine igatsus”), „Ärka üles, isamaa”, „Langenud täht”, „Väike lillelaul”, „Unenägu”, „Nopitud lill”, „Valvates”.

Teatavasti on ka teised autorid A. Lätte kompositsioone nii mitmeidki tema raamatutes, j. m. oma väljaannetes

^o) Eriti rohkesti on Lätte laule ilmunud laulupeovägede ja -pidude noodiraamatutes (ka teistes noodivalimikes), mõned isegi ainukordseid. Nende laulude äratoomine nõuaks aga põhjalikumalt bibliografeerimistööd.

avaldanud. Kuid jäägu see muusika-meeste ülesandeks jälgida, missugused laulud kusagile erivaljaandesse on üle võetud.

Käesoleva sajandi alul siirdus Läte Nõost Tartusse. Nõos oli ta 17 aastat kooliõpetaja ja kõstri ametit pidanud, mis rusuva töökoormana heliloojale tarvilist vabadust ei annud oma kunstile elada. Tartusse oli Lätet ainulikult tarvis. Siin olid muusikaolud kiratsemas. Eesti seltsides oli kuulda „väikese lauluki väiklase ettekandega.“ Muusika ettevõtetes puudus edenemine, juhtidel aga selgus muusika ja muusikaliste ülesannete kohta; tehti huupi, mis juhtus. „Muusika oli lõbu- ja naljaasjaks.“

Dr. Juh. Luiga — ise oma ajal üks Lätte orkestriliikmeid — avaldas „Lindas“ 1924 kirjutuse, millest siin mõned iseloomustavad kohad: „Nagu keegi rahvas oma mõtteelu mitte tõsiselt ja otsustavalt võõras keeles avaldada ei saa, nii ei saa ta ka oma tundmusi võõras muusikas ilmutada. Sellepärast nõudis Läte meie rahvale enam arusaadavat ja loomulikumat Põhjamaa muusikat... Läte on Tartus koorijuhatajana mõjuselt tegev olnud... Tema juhatajaks on olemas tõsidust, laiavaatelist arusaamist koori ja orkestri mõjust. Ta taktilöömises on sügav peensus, „noblesse“ peidus, millest need aru ei saa, kes juhatajalt vehklemise harjutusi ootavad.

Aleksander Läte oma sõprade keskel 75-a. sünnipäeva puhul.

Sellise olukorra juures Tartus algas Lätte tegevus muusikalises praksises. Ta andis muusikatunde igapäevase ülespidamise hankimiseks, koostas aga ühtaega ka seltskonnas leiduvad muusikaharrastajad kooriks ja orkestriks — eesmärgiga oratooriumiettekandeid ja sümfoonia-kontserte korraldama hakata.

— Läte ei tõmba kaastöötajaid õhinaga ühes, vaimustuse tulega hingesid leekima lüües. Ta laseb tööle enesel mõjuda. Ta püüded kisivad oma vaikse visadusega kaasa. See on isetegev jõud, keda takistused suurendavad. See on nagu läte kunagi, kes kõigest hoolinuta endale teed meresse loob, isenesest mõis-

tetava kindlusega, ja kivikesi ühes liikuma paneb. — Kes teistele jagada tahab, sellel peab endal midagi olema.“

L. Neuman kirjutab omakord „Loomingus“ 1924, nr. 5: „Kõige päält tõi A. Läte suurt värskendust ja edu eesti praktilisse muusikaelusse: tema juhatusel anti Tartus Eesti publikumile esimesed sümfooniakontserdid, tema juhatusel tulid ka ettekandele esimesed oratooriumid, kui mitte ühes arvata mõned vanemad juhulikud esitamised, näiteks Haydn'i „Loomine“ aastal 1902 Pärnu laulupeol K. Tüرنpu' juhatusel. Pääle nende suuremate vormide kandis Läte ette palju a capella laule oma suure segakooriga ja ilusa meeskooriga, mis andsid terve õhtu eeskavad eesti kui ka teiste komponistide töist, muuseas mõned kontserdid, mille eeskavas ainult Lätte laulud leidusid.. Tema etendab praktilisel muusikapöõllul oma sümfoonia-orkestriga iseäralist osa meie muusika ajaloo... Ta esitab järgmist eeskava: Haydn'i „Oxfordi-sümfoonia“, Schubert'i h-moll sümfoonia, Cherubini' „Lodoiska-uvert.“, Schubert'i „Rosamunde-uvert.“, Gade' c-moll sümf. j. t. Ja sellega oli Rubikonist üle astunud. Läte tõi meile kunsti ajaviitemuusika asemel, mis oli olnud pea ainuke toot, mida pakkusid eeskätt puhkpillide koorid. See, mida Läte meile oma oratooriumi ja sümfoonia kontsertidega andis, oli oma enamuses ka saksa muusika, kuid mitte ühe saksa komponisti järeleaimajate omakorda jälgijate vesised kooritootekesed, vaid saksa geniaalsete klassikameistrite igavesti värsked heliallikad, päälegi esimest korda meil suuremais vormes.“

Edasi konstateerib Neuman, et Tartuaastad Lätte loomingus ja töös on jäänud tänapäevani tähtsamaks ajaks Tartu eesti ringkonna vokaalmuusika elus, suurte vormide ettekande mõttes. Tartul olnud üldse meie sajandi alul domineeriv koht eesti muusikaelus, kuna Lättega ühel ajal, 1904—1908, tegutses Rudolf Tobias.

„Muusikalehe“ lugejaskonnale võiks huvi pakkuda ka need arvustused, mis Lättele osaks said tuttava Balti-saksa muusika-arvustaja Carl Hunnius'e

poolt, kes käesoleva sajandi alul ja Eesti iseseisvuse esimestel aastatel „Postimehelegi“ sagedasti on muusika-arvustusi kirjutanud. Lätte kui orkestrijuhi osavust kriipsutab Hunnius eriti alla „Postimehes“ Lätte II sümfooniakontserdi puhul „Bürgermusses“ 29. aprillil 1901. Teises arvustuses iseloomustab ta eriti Lätte vähemaid kompositsioone tema helitööde kontserdi puhul „Vanemuises“ 18. XII 1907. a., mil Läte ise haigena viibis Arcos Garda järve ääres. Arvustus, millest järgmistes ridades lõigendi avaldame, ilmus 1907. a. „Elus“ nr. 109: „Kõige paremat pakub meile Läte... oma kompositsioones. Neist oli peaaegu kõik, mis meie kontserdil kuulda saime, väga kiiduväärne ja ilus. Kohe esimene a capella koor „Ärka üles, isamaa“ (sõnad M. Lipult) avaldas eneses hümniarnast tusedat hoogu ja ülendavat, lõppudel koraalisarnaseks mõjuks tõusvat pühalikust... „Koju“ (M. J. Eisen'i sõnad) ja temperamentne „Kui on kadund“ (A. Grenzstein'i sõnad) juures tuleb õnnelik joon rahvuslikkusest nähtavale. Üldse on see üks Lätte rahvusliku muusa iseäraldustest... Koorikompositsioonis „Kiila kõrts“ (B. Weber'i s.) näitab ennast meile Läte uuest küljest, rahvuslikkus realistikas. Läbiminevalt kvintides peetud rahutu häälemüha üle heljuvad kaasasaatvad akordid toovad meile järeleaimamata viisil ühe tantsupeo elu ja olu ühes meie maa kõrtsis ette ja annavad külgetõmbavale žaanripildile spetsiifilise eesti kohaliku värvi. Aga kõigi ettekannete tipuks jääb ometi kaasakiskuv-ilus, eleegiliselt kurvameelne balladiliselt peetud koor „Kask“ (Jakob Tamme s.). Siin leiame meie mõnes müstiliselt harmoniseeritud kohas Edw. Grieg'le lähedasi Põhjamaa kõlaseäraldusi ja toonivärve. Harmoniseerimine on täis kunsti ja kohati ootamatu. Terve laul avaldab rahvuslikku iseloomulist joont. Siin — kui ka veel teistes kohtades — näeme meie esimest korda üht helilooja kunsti iseäraldust: harmoniseerimine kõigub duuri ja molli vahel ja sünnitab sellega ilusa, tugeva luulelise mõju.

„Rändaja ja tähtede“ juures on mõjud võrdlemisi lihtsate koori- ja orkestriabinõudega kätte saadud. Aga kõik see kõlab — see on pääasi ja väga tähtis. Seda omadust ei ole sugugi mitte igalpool Lääne-Euroopas uueaja suurte muusikameeste juurest leida, millel — oma kontrapunktilise kunsti raffinemendi pääle vaatamata — üks asi puudub — mis

ometi muusika juures pääasjaks jääb — kõlailudus.“

Kõlailudus!

Jälgides helilooja elutööd pikkade aastate vältel tundub, nagu hülgaks selles leegitseva hinge helin, millele kaasa annad soovi, et ta leviks lõpmata akordides üle kodumaa, sütitaks südameid ja elustaks hingi ilule, rõõmule, tõele.

Muusika kui kunsti olemus*)

K. Leichter

Inimteadvuse põhilised tegurid on tunnetus, tunne ja tahe, mis on koos tegevad igas psüühilises protsessis. Kunagi ei esine ükski neist iseseisvalt, puhtal kujul. Enamasti on teatud psüühilises protsessis üks neist vaid valitsev, domineeriv.

Psüühiline protsess kui pinevus vajab ja otsib väljendust kui lahendust. Väljenduse algelise vorm on rütm, rütmilised liikumisnähted, mis omakorda taotlevad meeleliselt vastuvõetavat ja arusaadavat vormi. Psüühiline protsess leiab nii väljenduse kas žestide või muu nähtava, kas helide või sõna kaudu. Sel teel tekkis ka kunsti üks algeline nähe, ühiskunstiline kolmainus — tantsust, muusikast ja luulest koosnev liitkunst. Kui tantsuliikumised ja sõnaline osa jäid ära ja kogu huvi langes puhtkõlalisel väljendavale küljele, siis alles sai iseseisvaks muusika.

Muusika tõelised põhjustajad on seega psüühilised protsessid, inimeses peituvad seesmised pinevusarengud, mis saavad tõeliseks kõlalise-meelelises vormis kõrva kaudu. Muusika on vaid selle seesmise väline, meeleline väljend, ja muusikalises elamuses ei ole oluline mitte kõlaline kaunidus ise, vaid see, mis kõlalise esile kutsus, see mida kõlaline ilmutab. Et psüühilised pinevused püüavad leida lahenduse mingisuguses liikumises, siis ka muusikalised nähted põhjenevad liikumisnähtel ja nende seesmisel dünaamilikal. Muusika

on mingi pidev ajaline protsess, ühtne jõudude vool, ta pää väljendusvormid aga primäärsed muusikalised elemendid, rütm, meloodia ja harmoonia.

Rütmi kui psüühilise pinevuse algelise väljendusvormi põhiomadus on liikumine. Kõik rütmiline on oma konkreetses ilmuvuses mingisugune liikumisvorm, millest alles kergivad esile üksiknähted, rütmi üksikmuljed. Oma tõelise algelise kaju leiab kõlalist pinevust kandev algprotsess aga meloodilise joone nähtes. Iga meloodia ja selle iga üksiku tooni kaudu nagu esile hoovav sisu on seega teatud psüühilise pinevuse jõud, on mingisugune energia. See energia peitub liikumistungis, mis ongi meloodia kõige mitmekesisemate toimete (toime-Wirkung) kandja. See liikumisjõud on kõigi meloodiliste nähete alateadvuslik ürgalus. Seega ka meloodia on algupärane ühtsus, millest eraldi esile tõusevad üksiktoonid.

Nagu meloodiliselt-kõlav on liikumisjõu kõlaline, meeleliselt tajutav väljendus, nii ei ole akordki ainult kõla vaid on tung, on mingi seesmise tahte kandja. Harmooniagi aluseks on jõudude olemasolu, mis teadvusetuist kunstilise kujunemise algnähteist väljudes ikka omandavad meeleliselt tajutava kõlalise kaju. Seega nii meloodia kui ka harmoonia iseloomusta-

*) E.A.H.S-is peetud loengu kokkuvõte.

miseks võib öelda, et nende tõeline ja tähendusriikas sisu ei peitu puht kõlalises, vaid on midagi, mis hoopis kuulmatu, peitub teatud energeetilistes püüetes. Eriti kaasaegse, esialgu tihti võõrastavalt uudsel kõlava muusika mõistmiseks on oluline pida silmas, et muusika tähendus ei peitu ainult kõlalise külje kauniduses.

Kogu kunstilise „seesmise väliseks saamise protsessi“ juures peab panema tähele esiteks seda, et teatud elamus alles siis on kunstiline elamus, kui elamuskompleks ise omaloomavalt aktiivsust ja teiseks seda, et koos väliseks saamisega sünnib kujunemine ka vormi mõttes. Just meloodilise joone põhinähe on tung vormi järele. Seega kõik kunstiline on elavast seesmisest energiast, mingist tahtest tingitud kujunemine, ligemalt: see on ühelt poolt alateadvuslik kujunemine, loomusunniline sündmus, teiselt poolt teadvuslik kujundamine, mis eeldab taht selleks, et elamust jäädvustada ja vormida mõjuvõimsas kunstiteoses. Kunstiteos ei ole aga selle tõttu veel mingi psüühilise olukorra kooopia. See, mis loovas tahtes nagu pesitseb, on midagi hoopis uut, võrreldes algelamuse sisuga. Kui kunstiteos peab olema mõjuvõimas, peab suutma mõju avaldada, siis temas peab peituma midagi enam, kui seda peitub lihtsas elamusliku väljendamises; seda sellepääle vaatamata, et loominguiline akt on kaugelt enam seesmise sunni vorm kui teadvusliku loovatahte nähe.

Kuna kunstiteose kujundaja on loovisiku loovtahe, siis kunstiteos on paratamatult selle loovatahte kandja, s. t. loovas subjektis peituva väljendus; kunstiteoses nagu ilmutab end loova subjekti mina. Loov subjekt on siin puht ideaalne subjekt. Tema, kui tegelise elu inimene, kui biograafiline isik, on kunstiteose vaatlemisel täiesti tähtsusetu. Kuid ka tahe, mis kunstiteosest nähtavale tuleb ja kunstiteost määrab, on puht ideaalset laadi, see on spontaanne, vaba tahteakt. Seega kunstiteose mõtte selgitamisel ei

ole ülepea tähtis kindlaks määrata, mis kunstnik teadlik-tahtlikult kavatses, vaid mõista kunstiteost ainult kui tahtetud ja kavatsatud teost.

Kuna kunstiteoses peitub kavatsus avaldada mõju, siis selgub, et kunstilise vormimise mõte ei ole oma algupära ega ole-muse järele millegi kujutlemine ja kirjeldamine, vaid mingi olulise äratähendamine. Just selle tõttu, et teatud objekt midagi tähendab, avaldab ta nende päälle mõju, kes seda tähendust vastu võtavad ja sellest aru saavad. Seega kunstiteos on kunstilise tähenduse kandja, kuid reaalne pole temas mitte tähendus ise vaid tähendusandmise akt.

Kuid kunstilise kujundamise akt, kui mõtte ja vormi andmine tähendab veelgi enam: see on piiramine nii ruumilises kui ajalises mõttes. Vormimine tähendab üksiknähteliseks ja ainulaadseks kujundamist. Kunstiline kujundamine on seega ikka individuaatsioon.

Kuigi kunstiteos on ikka eriline ja ainulaadne, siiski me tunneme, et selles peitub midagi, mis on üldine, üldulatuslik ja kõike haarav. See on tingitud sellest, et kunstiteoses avaldub ikka loova subjekti mina oma kõigi avaldusvõimaluste kaudu ja teadvusvormide läbi, kui mõtlev, tunduv ja tahtev mina. Kunst on seega mitmepalgeline: ta võib sama hästi olla tunnetusvorm kui eetilise või religioosne eneseavaldus.

Kui nüüd kunstis peitub ikka loova, ideaalse subjekti mina, kui mõtlev, tundev ja tahtev mina, seega kogu inimene, siis on selge, kuivõrra kunstiväärtuse seisukohalt oli tähtis inimese iseseisvaks saamine, ta vabanemine ühiskondlikest ja looduslikest takistustest ja ta ellu, loodusesse ja kogu universumi mõttesse tungimine ja nende mõistmine (see selgitab ka ikka muutuvate stiiliperioodide põhjusteid ja omapära). Võiks piltlikult öelda, et loovkunstnik läheb välja argielust ja jõuab paratamatust inimloomu vajadusest tekkinud kunstis elust kõrgemale, nagu mingi otsitud ja teatud kunstiteoses leitud

osalise ideaalelu juure, mis siis iseenesest laieneb kogu ideaalelule ja kunstiteose kaudu kandub üle ka kogu reaalelule, andes sellele uue mõtte, säädused ja eesmärgi. Ja selle tõttu saab kunstotsiaalse tähenduse.

Kui me nüüd peame silmas suure loovisiku loovkunstilist tegevust, mis kõige tihedamalt on seotud tema suhtumisega elu ja kogu universumi olemusse, siis alles selgub kunstiliselt aktiivsete elamuste ja loova tahte ulatus, psüühilise pinevuse ja

ta väliseks saamise protsessi suhe ja väljendusvahendite ikka suureneva tõusu ja mitmekesisuse vajadus. Selgub ühtlasi, et kunstiline ese ja kunsti sisu on tähendusrikas, võrsub loova isiksuse olemusest, toob esile eluväärtusi käsitavad nähted. Nii on kunstilis-esteetilise sügavamaks aluseks ja tuumaks just kujutlik-aimatavad elamused, milledest peegeldub vastu inimlik eluväärtus, isiksus-väärtus, ideaal-elu mõte ja kõige ligemalt tuntav aimuslik side kogu universumiga.

A. Lätte 75-a. sünnipäevakiri Tartust

Eks tema see — me vana nooruslik Läte Aleksander, kes rühkides rünnanud radu (kui läte kunagi) kodumaa muusika-elu õitsenguks, nüüd juba astunud üle oma elutee 75. künnise.

Seda kaunist momenti tähistas selle aasta jaanuarikuu 12. päev. Juba vara hommikul, enne kukke ja koitu, olid Tartu laulumehed haruldasele sünnilapsele lauluga tervitusi toomas. Ja päeval uksekell ei enam rahu saanud. Kõll kirju, telegramme ja isiklikke külastusi. Palju, palju! Sõprade ring oli tulnud õhtupoolikul juubilari mõnusesse kodusse, kus rikkalikus kohvilauas istudes lõbusasti vesteldi ja tasahilju terviseveini joodi. Kuhu võis siis laulgi jääda: „Alpi lill“, „Primula veris“, „Kiigelaul“. Paula Neuman neid ilmekasti esitas ja võlus kõiki, noort hällilastki... Mis ime siis, et Karl Eduard Söödi poissmehe armupungad jälle puhkesid (nagu alatigi säärastel puhkudel puhkevad...) ja daame sulasuiselt aina meelitas. Nii võrgutati ja mõnusasti oldi. Ainult Vörk ei võrgutanud ega lasknud endki võrgutada; ta tõsist juttu Mihkel Kampman'iga vist kirikulaulust vestis. Rektor J. Köpp, J. Tõnisson, prof. H. Koppel, prof. G. Suits, prof. A. Lüüs ja teised olid oma abikaasasid vahetanud (ainult selleks õhtuks muidugi) rõõmuhoos, et ilustella mõnusasti üheskoos. Et alles poissmehe-põlve noormees — Läte ise — oli auväärseks kavaleeriks neiu Miina Hermann'ile, see iseendastki vist aimatav...

Elevusrikkalt ja rõõmsatujuliselt möödus suur sünnipäev, mida järgneval päeval jätkati veel innukama hooga, veel aupaistelisema poolehoiuga, veel sügavam

rõõmusäraga. Värskendava ja puhastava pühapäeva talvehommikuga alanud jaanuarikuu 13. päev kujuneski Aleksander Lätte suurejooneliseks aupäevaks sünnipäeva jätkuna. Kell 12 toimus „Vanemuises“ rahvarohke kontsert-aktus, mille kavas pakuti austatava „Kalevala uvertüür“ sümfooniaorkestrilt J. Simmi juhatusel; „Jõe kaldal“ ja „Tule kevade“ Tartu Naislaulu Seltsi naiskoorilt J. Tamverk'i juhatusel; „Unenägu“, „Kõju“, „Pilvedele“ ja lisapalana „Väike lilled“ Tartu Meeslaulu Seltsi meeskoorilt Ed. Tubina juhatusel; „Alpi lill“, „Primula veris“, „Kiigelaul“ ja lisapalana „Kuldtrannake“ R. Jöksilt; „Ärka üles isamaa“, „Aukuningas“ ja kantaat „Rändaja ja tähed“ (viimases solistid T. Kroon ja A. Niitof, kaasmäng sümfooniaorkestrilt) ühendatud laulukooridelt J. Simmi juhatusel. Aktuse hooga avasõna ütles dir. A. Simm. Ülevaatliku juubilari elu ja loomingut käsitleva ning teeneid hindava peakõne pidas prof. J. Aavik. Eriti huviküllaseks kujunes aktuse tervituste osa, kus avaldus kogu rahva südamlilik poolehoid ja tõsine austus lugupeetud teeneterikkale hõbejuukselisele muusikaveteraanile. — Auaadress „Vanemuiselt“, kelle auliikmeks juubilari juba varem valitud; auaadress Tartu Linnavalitsuselt, ümbrik Helikunsti Sihtkapitali Valitsuselt; äsja trükist ilmunud (ELL kirjastusel) juubilari lauludest koosnev ilukõiteline raamat ja loorberipärg E. Lauljate Liidult; hõbepärg noodigraveeringuga juubilari laulust M. Veske' sõnadele „Minu isa ütles mulle, prii on jälle meie maa“ Tartu Helikunsti Seltsilt ja Tartu Kõrgemalt Muusikakoolilt, auaadress Tallinna Meestelaulu Seltsilt,

auaadress Estonia Muusika Osakonnalt, auaadress ja sireleid Tartu Naislaulu Seltsilt, kunstnik Raua maal (Emajõe motiivistik) Tartu Kunsti ja Kirjanduse Klubi, auaadress korp! Vironialt, Espe' maal (mis kujutab kodumaa taimetoite söögilaulal paberirulliga, millel rahvusvaheline taimetoitude embleem ja pühendussõnad) Tartu Taimetoitlaste Ühingu (anti üle juba eelmisel päeval s. o. sünnipäeval). Eriti haaravalt mõjus Jaan Tõnissoni hoogne pisarateni süitav tervituskõne. Kirjalisi ja telegraafilisi õnnesoove oli saabunud üle poolteise saja, mis läkitatud asutustelt, seltskondlikelt organisatsioonidelt, kooridelt, lauluseltsidelt, muusikategelastelt j. t. Teiste seas olid saabunud tervitused juubilarile ka Riigivane-malt K. Pätsilt, pääminister K. Ben-palult, piiskop H. B. Rahamäelt, haridus-sotsiaalminister N. Kannilt, Harid.-Sotsiaalm. Koolivalitsuse direktorilt P. Mägrakeselt, Ungari-Turaani Seltsilt, 2. diviisi ülevalt kol. A. Traksmani'lt, läti helikunstnikult Alfred Kalni'lt, Eesti saadikult Lätis K. Menning'ilt, Riia Eesti Hariduse Seltsilt, üliõpilaskonnalt, Tartu Keskkooliõpetajate Ühingu, Tartu Õpetajate Seltsilt, prof. A. Kapilt (tervitusviis sõnadele: „Ma soovin Sulle õnne ja palju tervist, elada kaua me rõõmuks ja auks“), prof. A. Topmani'lt, T. Vettikult, Aino Tammelt j. p. t. Eriti elavat aplausi põhjustasid Akad. Tennis-klubi (tennissporti harrastab Läte eriti) ja Taimetoitlaste Ühingu tervitused (viimases on A. Läte asutamisest saadik s. o. 11 aastat abiesimeheks agara tegelasena). Advokaat F. Karlson oli saatnud soneti.

Erilist austust avaldas Tartu Ülikool, valides juubilaril filosoofia audoktoriks (vastav diplom anti A. Lättele üle juba sünnipäeval). Pääle selle on rida organisatsioonide ja asutuste, nagu Tallinna Konservatoorium, Tartu Helikunsti Selts, Akadeemiline Meeskoor j. t. valinud juubilaril oma auhinnaks ja sellekohased diplomid

ja märgid sünnipäeval või kontsert-aktusel üle annud.

Meeldivaks üllatuseks oli juubilaril enese sõnavõtt tervitajate järele. Oma huumoriga põimitud kõne lõpul tänas A. Läte kõiki südamest õnnitluste, kinkide ja auavalduste eest.

Kütkestav aktus lõppes mõjukalt kan-taadiga: „Rändaja ja tähed“.

Veel sama päeva õhtul oli Tartu Heli-kunsti Seltsilt juubilaril auks koosviibi-mine Tartu Kõrgema Muusikakooli ruu-mes. Õhtul viibis juubilar arvuka külalis-pere keskel. Vaheldusid südamlükud kõ-neid ja mälestuste avaldamised muusika-liste ettekannetega (esitati juubilaril koori-laule ja Andante ja Scherzo F-duur kvar-tetist).

Nädala pärast s. o. laupäeval 19. jaanuaril oli A. Läte austamisõhtu Tartu õpetajaskonnalt kohvik „Athenas“, kus esitati juubilaril helindeid P. Neuman'ilt, T. Jakobson'ilt ja kaksik-kvartetilt. Tervituskõne ütles Tartu Keskkooliõpetajate Ühingu esimees H. Jänes, kuna aga juubi-larist kui pedagoogist kõneles Tartu Õpetajate Seltsi esimees J. Torik. (Selts-kondlikus osas tantsiti kontrapunktiliselt ja vaieldi selle üle, kumba mängis klaveril T. Jakobson, kas muusikalist momenti või muusikaalset momenti; õhtu konfereantsjee pooldas viimast; Läte ise aga esialgu vaatas ja kuulas päält oma kingituseks saadud kauniste sirelite taga...)

Ja nii need õhtud järgnevad üksteisele kogu aasta — kogu austamisaasta üle kodumaa, võib olla, üle selle piiridegi.

Andkem siin au sellele, kellele ta kuu-lub!

R. Ritsing.

Postskriptum. Heledaid hetki tõhus-tavateks tundideks, paeluvateks päevadeks, arvamata aegadekski jätkub. Kauneid elamusi mäles-tuste õitsvas palmikus veel kaua ajavärten veevat.

R. R.

J. H. Wirkhaus †

Möödunud aasta veebruaris pühitses J. H. Wirkhaus oma 80-ndat sünnipäeva. Rõõmsatujuelsele raugaikka rühkinud endisele eesti avaliku elu tegelasele võis en-nustada veel rohkestigi eluaastaid. Aga juba sama aasta lõpul kurvastas meid teade, et vana muusikaveteraan on sulge-nud laupäeval, 15. detsembril oma silmad igaveseks uneks.

Kadunu elutöö väärib tõsist hindamist eriti tema lemmikala — muusikategevus.

Kuna nüüdisaja muusikategelaste rin-gile, eriti nooremale generatsioonile on ehk J. H. Wirkhaus'i elu ja tegevus vähe tuttav, suuremates hulkades seda enam, siis lubatagu siinkohal lühidalt meenuta-da agara ärkamisaegse tegelase elukäiku ja tööd.

Joosep Heinrich Wirkhaus sündis 17. veebruaril 1854. a. Väägvere koolimajas tookordse kuulsa ja väga lugupeetava perekonna liikmena, kooliõpetaja noorema pojana. Oma alghariduse sai ta kodus vevnalt, ülemaaliselt hästi tuntud „pasunakooride isalt“ David Otto Wirkhaus'ilt, kes andis talle juhatust ka muusika elementaarteoorias ja mänguriistade tundmises. Hiljemini täiendas end muusika-alal Tartu ülikooli muusikadirektorite Fr. Brenner'i, H. Zöllner'i ja H. Harthan'i juures.

Raskusist hoolimata õnnestus õppida kaks aastat Fr. Hollmann'i kooliõpetajate seminaris (Tartus), mille lõpetas vasta-va (algkooliõpetaja) kutsega 1875. a. Kooliõpetaja ametit pidades õppis edasi ning omandas 1876. a. Valgas J. Zimse' seminaris eksternina köster-kihelkonna-kooliõpetaja kutse.*) Oli kooliõpetaja Rõuges ja Raadil,**) ametnik Raadi mõisas, päevapiltnik Tartus, raamatupidaja ja karjaravitseja Vasula mõisas ja väike- maapidaja Vasulas. Vanaduspäevi saatis mööda Tallinnas ja Tartus.

Omades hääd annet ja tunglevat südi- dust, kujunes J. H. Wirkhaus'ist innukas muusikategelane ja agar vastavate ühin- gute organiseerija. Juba seitsmeaastase poisikesena hakkas ta venna puhkpillikoo- ris kaasa mängima, tutvudes kõikide koo- ris olevate instrumentide mängutehnikaga. Õppis orelimängu, laulis kaasa ka J. W. Jannsen'i laulukooris ja võttis osa laul- jana esimesest eestikeelsest kontserdist praost Willigerode' juhatusel Maarja kirikus.

Ajastul, millal hakkas kodumaal ikka enam tekkima mängukoore, oli J. H. W. oma vanemale vennale tubliks toeks.

Alates 1875. a. hakkas W. asutama, edustama ja juhatama pilli- ja laulukoore. Organiseeris „Vanemuises“ keelpillikoori, laulukoori ja hiljem ka puhkpillikoori. Tänu keelpillikoori olemasolule, võimaldus „Vanemuisel“ asuda (1833. a.) etendama eestikeelseid oopereid, operette ja laulu- mängu. Oli „Vanemuises“ koorijuhina te- gev 18 aastat, ühtlasi pidades 5 aastat seltsi kirjatoimetaja ametit. Rööbiti ju- hatas ta pillikoori Tartu Vabatahtl. Tule- tõrjujate Seltsis ja laulukoore Eesti Kir- jameeste Seltsis, Tartu Eesti Käsitöolis- te Abiandmise Seltsis, „Karskuse Sõbras“, „Taaras“ ja Vasula mõisas.

Üldjuhina oli W. tegev Tartus peetud 4. üldlaulupeol, kus juhatas ühendatud viulikoore.

Kadunu on rajanud 9 keel- ja 17 puhk- pillikoori, muretsedes neile ühtlasi pille ja noote; samuti toetades neid mänguõpeta- jana ja väsimata nõuandjana.

Oma 46-aastase püsiva muusikategevu- se jooksul on W. esinenud kontsertide ja lavaliste ettekannete juhatajana lugema- tud kordi, külastades muuseas pääle ko- dumaa esinemispaikade isegi Riia linna.

Eluõhtu puhkeajaga kasustas kadunu memuaaride kirjutamiseks, avaldades üht- lasi (päämiselt eesti muusikaajaloolisi) kirjutusi „Muusikalehe“ veergudel, „Pos- timehes“, „Päevalehes“ j. m.

J. H. Wirkhaus'i laialdasel muusikate- gevusel oli tol ajal suur äratav mõju kogu Eestis.

Tema teeneid on tunnustanud pääle muu E. V. Haridusministeerium, kes mää- ras talle paiuki ja „Vanemuine“, kelle auliikmeks ta valiti 1926. a.

J. H. Wirkhaus.

Oma otsese töö puhketundidel ja vahe- aegadel ainelise tasuta rühmatud muusi- kategevus on jätnud kadunust kauni mälestuse.

R. Ritsing.

*) Raamatud „Das ritterschaftliche Pa- rochiallehrer — Seminar in Walk, sei- ne Lehrer u. Zöglinge. 1839.—1890.“ (ilm. Riias 1898.) ei leidu eksternide hulgas J. H. Wirk- haus'i nime, mis olevat aga eksitus kadunu enese seletuse järgi.

**) Raadi ja Vasula asuvad otse Tartu „kül- je all“, mistõttu on seletatav J. H. W. võima- lus järjekindlalt tegutseda Tartus.

meeskooride uurk

Tolmetaja: A. Loorits, aadr. — Lauljate Liit, Tallinn, Lai tän. 7

Tagasivaade

Alustanud uut aastat, võib meie meeslaul täie rahuldustundega kriipsu alla tõmmata möödunud aasta kokkuvõttele. Meie meeskooride tegevus 1934. a. nii üksikult kui ka ühiselt on arenenud üldise suure edu tähe all ja meie meeslaul 1934. a. on sammunud hoogsat tõusuteed.

Üldise edu ja tõusu väliseks efektiivaks tähistajaks oli hiilgavalt kordaläinud II ülemaaline meeslaulupäev 15. juulil 1934. a. Pärnus.

Kui 1933. a. alul meeskooride sektsiooni juhatuses algatati meeskooride ühise erikontserdi korraldamise küsimus üldlaulupeo ajal, siis oli see kõigepäält tingitud küll sellest kõrvalises tähtsuseta osast, mis meeskooridele oli jäetud juubelilaulupeol. Olgugi et meie esimesed laulupeod viidi läbi ainuüksi meeskooride õul, oli juubelilaulupeoks meeskooride osa määratud ometi nii väikene, et meeskoor tundes olevat ainult tühiseks vahepalaks suurel segakoosolekul. Ka tekitas rahulolematust meeskooride kava, ei oldud päri laulude valikuga. Laulupeo-noot sisaldas kokku küll 10 laulu meeskooridele, kuid ta ei pakkunud loodetavat, nimelt sobivaid uudiseid polnud! Kavva oli võetud 3 nn. „ajaloolist“, endiste laulupidude laulu üldmeeskoorile (kaasa pidid laulma ka segakoosoleku meeslauljad) ja need puhtmeeskoore ei huvitanud põrnugi, päälegi kui mõni neist oli hoopis läinud ajast ja arust. Kaks laulu oli nähtud ette laulmiseks segakooriga koos, kuid neist lauldi vaid ühte varem tuntud laulu, kuna teist ükski meeskoor üldse ei asunud õppimagi ja see jäigi ette kandmata. Puhtmeeskooridele jäi seega järele vaid 5 laulu nn. erimeeskooride osas, neist aga oli ainult üks päris uus ja seegi ei leidnud kooriges sobivat vastukaja ja pärast laulupidu küll vist ühegi kontserdi kavvas pole enam esinenud! Kõige selle tõttu valitses kooriges teatud pettumuse meeleolu ja huvilangus juubelilaulupeo vastu, sest loodetud uusi laule repertuaari värskendamiseks ei tulnud, saada aga neid ka

kuskilt polnud, kuigi koorid tundsid otse karjuvat vajadust uudiste järele. — Säärases olukorras meeskooride sektsiooni juhatus tahtis midagi võtta ette meeslaulu esile tõstmiseks üldlaulupeo puhul ja tuli siis mõttele korraldada üldlaulupeo ajal Tallinnas „Estonia“ kontsertsaalis ühendatud meeskooride kontserdi erikavaga. Muudugi ei olnud selleks uusi laule järsku kuskilt võtta ja lühikese aja tõttu poleks saadud neid muretsedagi. Sellepärast tuli kava koostada küll vanadest lauludest, kuid et neist mõned varem vaid segakoosolekul olid lauldud, siis ometigi teataval määral pakuti ka uut ja pääasi — laulude valik rahuldas kõiki. Et aga ühendkoori kõrval elustati vana laulupeo-traditsiooni — üksikkooride esinemist, siis tegelikult saavutati suurt värskest kavas, sest üksikkoorid esitasid rea uudiseid, isegi seks puluks eriti tellitud laule, mis näitab, kui suure huviga asusid koorid asja juure. Uute laulude soetamine säeti aga selle erikontserdi sihiks — tulud pidid minema uudiste trükkimiseks.

See üldlaulupeo tiiva all tehtud esimehe arglik katse, koondada meeskoore iseisvaks esinemiseks üheskoos, tõi 23. juunil 1933. a. „Estonia“ kontsertsaali nii rohkel arvul mehi, et sellest tagasihoidlikust meeskooride erikontserdist suure laulupeo kavas kasvas välja väikene laulupidu ümmarguselt pooletuhande meeslauljaga. Rohkem ei saadud kutsudagi kassa, sest niigi juba oli raskusi kokkutulnute mahutamiseks lavale. Seda esimest ühist ettevõtet, mida tuleb nimetada meie I ülemaaliseks meeslaulupäevaks, kroonis edukas kordaminek, ja laulupeo-aegsete erikontsertide sarjas kujunes see esinemine üheks huvitavamaks, nagu tunnustas arvustus. Eriti üksikkooride esinemine andis tulemusi üle ootuste, tõestades kaugemategi koorige kõrget laulukultuurilist taset ja nende suurt indu ühise asja kasuks töötamisel.

Mis pidi nüüd olema veel loomulikum, kui et arendada edasi ja viia laiemale alusele seda algatust, mis oli leidnud nii soodsat kõlapinda?! — Sellepärast mees-

kooride sektsiooni juhatus ettepanekul meeskooride ülemaalisel nõupidamisel 17. sept. 1933. a. Tartus üksmeelselt otsustati igal suvel ise linnas korraldada ülemaaline meeslaulupäev. Hiljem sektsiooni juhatus koos mõnede meeskooride esindajatega 19. nov. 1933 a. Tartus oma koosolekut pidades kaalus II ülemaalse meeslaulupäeva asukoha küsimust ja üksmeelselt jäi peatuma Pärnu juure, kus see ettevõtte 15. juulil 1934 läks korda ka otse hiilgavalt, kujunedes suureks meeskooride distsipliini ja jõurikka ühistunde demonratsiooniks ning lisandades ühtlasi ühe uue traditsioonikordamise, nimelt kirikulaulu elustamise laulupidudel.

Et meeslaulupäev võtab säärase ulatuse, nagu kujunes välja 1934. a. suvel Pärnus, — ega seda keegi osanud arvata ette, kui kerkis üles meeslaulupäevade mõte. See kõik tuli nagu isenesest. Oieti peabki tulema isenesest, — nagu ikka õigesti rajatud massiüritus, milleks on antud soodsat tõuget.

Kuid mitte üksnes meeskooride suureks pidupäevaks, vaid üldse meie lüinud aasta suurimaks sündmuseks koorilaulu alal kujunes II meeslaulupäev Pärnus, olles ühtlasi ka tähtsaks juubelisündmuseks meie laulupidude ajaloos üldse, sest mullu 65 a. eest — 18., 19. ja 20. juunil 1869. a. — peeti ju meie esimest laulupidu. Ja selle tegelesteks olid samuti vaid mees- ja pillikoovid, nagu 15. juulil 1934 Pärnus.

Võib olla, oligi ehk II ülemaalse meeslaulupäeva hiilgavale kordaminekule vägagi olulise tähtsusega just õnnelikult langenud valik Pärnule, meie suuremale ja ilusamale kuurordile, mis otse hoovab külalislahkusest, ja nii ka meeslaulupäevale osutas üllatavat vastutulelikkust. Igatahes Pärnul on õiget arusaamist, kuidas suhtuda niisugustesse ettevõtetesse. Kuid teisest küljest tuleb märkida, et siiski meeslaul ise oli selleks algteguriks, mis tõi massid kokku ja lõi eeldused kordaminekuks. Sisu kõigele andis ikkagi meeslaul, andsid meeskoovid, kes ühise asja eest olid väljas kui üks mees, tõestades võimsat ühistunnet ja arusaamist ühistest sihtidest ning ühistest huvidest, mis ei ole rippuvad kohast ega ajast, vaid on püsivad.

Oieti aga see, mis II ülemaalse meeslaulupäeva nime all toimus Pärnus 15. juulil 1934. a., märgib ära mitte üksnes meie iseseisvate meeslaulupidude uuestisündi, vaid ühtlasi ka uut tähist meie laulupidude arenguloos üldse. Nimelt: on jälle saanud elujõuliseks ülemaalsed meeslaulupäevad,

milledega meie laulupidude ajalugu algas, ja siit päale lisandub meie oleviku laulupidude-ahelas uus lüli — ülemaalsed meeslaulupäevad iga aasta iselinnas.

Ei ole tähtis see, et meeslaulupäev järjest peaks ise ennast trumpama üle nii lauljate kui ka publiku hulga poolest. Ei! Sugugi mitte! Meie siht olgu meeslaulu viia hulkadele ligemale, minna kord ühele, kord teisele meeskoorile külla tema kodulinna, et arendada ja kasvatada ühistunnet meie eneste vahel, istutada seda edasi ja tõmmata enestega kaasa ka masse. Ja seda kõik selleks, et saada uusi laule laulumiseks! Meie ühisel töö! ongi juba olnud märgatavaid tagajärgi, ja 1934. aastat koorilaulu alal üldiselt tähistab suur huvi tõi uis meeslaulu vastu.

Kujukalt väljendub see kõigepäält heliloomingus: meie heliloojad on hakanud looma meeskoorile! Lauljate Liidu juhatuselt 1934. a. korraldatud uute laulupeolaulude võistlusel esines meeskoori laule juba rohkuses ja sääl leidis häid laule, nii et koguni pooled auhinnad langesid meeskoori lauludele. Samuti teine võistlus, mille tagajärgede avaldamine jäi tänavuseks, andis rea meeskoorilaulu, mis küll laulupeo-auhinda ei saanud, kuid millele seas siiski leidub töid, mis võivad leida teed kui mitte laulupidudele, siis ometigi kas kontsertsaalidesse või rahvakooriesse. Otse suur-sündmuseks oli aga 1934. a. meeskoori loomingu alal helitöö suurvormis: oratoorium „Taavet ja Koljat“. Ning on teada, et mitmelgi on käsil teoseid meeskoorile. Ka suuremaid asju, nagu kantaate, ballaade j.n.e. Igatahes mõnigi helilooja, kes varemalt on loonud vaid segakoorele ja hääl juhul siis teinud ümbersäädciid meeskoorile, on nüüd vägagi huvitatud meeskooriloomingust.

Teisest küljest aga näitab suurt hoogu ka üksikkooride tegevus ja areng. On tulnud juure suur hulk uusi meeskoore, ja kõikjal on silmapaistev edu krooninud kooride tegevust.

Eriti märkimisväärseks üksikkooride tegevuse alalt osutub Tallinna Meeslaulu Seltsi suur väliturnee Kesk-Euroopa riikidesse, kust meie esinduskoor tagasi tuli rohkete loorberitega.

Üldiselt aga oleme 1934. a. saanud asuda teostama neid kavatsusi, mis 1933. a. olid sihiiks. Nimelt on meeslaulupäevad annud nii palju ülejääki, et võidi panna alus meeskooride omakirjastusele, ja sektsiooni kulul on senini sarjas „Eesti Meeslaul“ trükitud juha 8 uut laulu.

Kui niiviisi meie meeslaul 1934. a. kõigiti soodsalt on arenenud, siis — mis jääb veel üle muud, kui soovida, et alanud 1935. a. jätkuks senine edu ja meeslaul ühisel jõul areneks tõusva hooga.

AII.

V. Pedosson asus juhutama Tallinna Meestelaulu Seltsi meeskoori.

Möödunud aasta lõppes Tallinna laulurahvale suure teadmatusena. Kõik mis seisis selles, kes saab Tallinna Meestelaulu Seltsi koorijuhiks?

On enesestliki mõistetav, et see polnud lihtne probleem. Kõigepäält: kas prof. A. Topman on lahkunud lõplikult, kas ta on lahkunud ajutiselt ja kui kauaks või siiski jäädavalt? Muidugi ka veel: millisel põhjusel?

Kõik need küsimused käisid suust suhu, ja uudishimu vallutas mitte üksnes Tallinna Meestelaulu Seltsi täies koosseisus, vaid ka teisi lauljaid, pääle selle aga veel laulusõpru ja hoopis kõrvalseisjaidki, rääkimata koorijuhtidest ja heiloojatest. On ju Tallinna Meestelaulu Seltsi koorijuht ikkagi üks väga tähtis koorijuht. Ja prof. Topman ning tema eelkäija K. Türupu olid ka meie kuulsad koorijuhid.

Päris arusaadav on siis erakorraline huvi, seda enam, et koht on koorijuhile meie oludes erakordselt tasutav.

Agaga vana aasta lõppes teadmatuses. Räägiti küll ühest ja teisest, kuid kindlalt otsale ei saadud, mis just on ja kuidas päris jääb.

Lahendus tuli üllatava uudisena ootamatult ruttu.

Uue aasta teiseks päevaks kutsuti koor kokku harjutusele. — Oli selge, et koorijuht peab siis olema!

Harjutusel juhatus teatas, et prof. Topman ikkagi on jäänud oma lahkumisteadaande juure, kuid loodetavasti lahkumine on siiski ajutine. Sellepärast on astunud samme koorele juhataja leidmiseks ja, vastavate läbirääkimiste tulemusena on koori juhutamise kevadhooajal oma pääle lubanud võtta hr. Viktor Pedosson. Esitletud koorile, hr. Pedosson lühikesse sissejuhatava kõne järele asuski koori juhutama. Ja nüüd töö käib.

V. Pedosson on õigusteadlane, lõpetanud Tartu ülikooli, ja tegutseb juba pikemat aega kohtunikuna, olles praegu Tallinna-Haapsalu rahukogu alaline liige. Ta on muusika vastu alati tunnud suurt huvi ja ka muusikalist ettevasmistust omandanud Peterburgis ja Tartus, on varemalt tegutsenud laulukoori juhatajana.

Ühendkooride kava koostatud.

Meeskooride sektsiooni juhatus Haapsalu lauluvendade soovitusel, määras kindlaks tänavuse meeslaulupäeva aja 21. juulile pääle. See oleks ühe nädala võrra hiljem, kui möödunud aastal. Sel ajal peaks olema Haapsalus supelhooaeg haripunktil ja koorid kõik vabad muudest ülesannetest, sest Tartu ja Pärnu laulupeod kui ka kaitseleidu oodatavad suuremad pidustused on siis juba möödas. Kuna viimane tänavune suurem laulupidu on Pärnus 7. juulil, siis paarinädalane vaheaeg võib meeslaulupäevale tulla vaid kasuks.

Ühtlasi säeti lõplikult kokku ühendkooride kava. Kuna väljastpoolt, ka ajakirjanduses, on avaldatud soovi, et kavas oleks rohkem ühendkoori laule, siis sekkord otsustati senise 5 ühendkoori laulu asemel kavva võtta 9 laulu, nimelt:

1. Koor oratooriumist „Taavet ja Koljat“ — J. Tamverk, 2. „Pilvedele“ — A. Läte, 3. „Õetsuv meri“ — R. Tobias, 4. „Legend“ — M. Lüdigi, 5. „Meeste laul“ (Kas te kuulete?) — E. Võrk, 6. „Karjaselaul“ — E. Tubin, 7. „Kõrr, kõrr“ — R. Ritsing, 8. „Ühte laulu“ — E. Aav ja 9. „Hakkame, mehed, minema“ — G. Ernesaks. Neist lauludest on „Pilvedele“, „Õetsuv meri“ ja „Hakkame, mehed, minema“ kõikidele kooridele juba tuttavad ja ka noodid olemas. Koor oratooriumist „Taavet ja Koljat“ ilmub varsti trükist ja ülejäänud 5 laulu on ilmunud sektsiooni kirjastusel sarjas „Eesti meeslaul“. Pääle ühendmeeskoori esineksid muidugi jällegi üksikkoorid oma ettekannetega; palutakse aidata kaasa ka pillikoorede sektsiooni, kelle väljavalikul ühendpillikoor kannaks ette 3—4 pala.

Sektsiooni juhatus loodab, et esinemisest koorid võtavad osa senisest elavamalt.

Tallinna Meestelaulu Seltsi kevadkontsert

tuleb tänavu tavalisest tublisti varemini, nimelt juba 9. märtsil. Saal on selleks ajaks pandud kinni ja koor asunud kontserdi ettevalmistustööle.

Laulusõbrad Varssavist tulevad Eestisse.

Kui Tallinna Meestelaulu Selts käis välisturneel, siis Varssavis võttis meie mehi vastu säälnu meeskoor „Harfa“, kelle õlul lasus ka kontserdi korraldamine Varssavis. Nüüd tulevad need poola lauluvennad vastukülaskäigule Eestisse veebruaris. Teel Tallinna peatub poola meeskoor, kes sõidab 40—50 mehelises koosseisus, ka Tartus ja annab sääl kontserdi Tartu Meestelaulu Seltsi korraldusel. Tallinnas loomulikult võtab vastu Varssavi sõpru Tallinna Meestelaulu Selts.

Tallinna laulumeeste uue-aasta vastuvõtmine

toimus Laulumeeste Klubis korraldatud olengul Kaubandus-Tööstuskoja mugavates ruumes. Öhtu möödus tujuküllaselt rikkalike ettekannete sateel. Laulurahvast oli koos rohkesti.

Tartu meeskoor 26. jaanuaril Riias.

Juba enne jõulu alustatud eeltöödega jõuti niikaugemale, et Tartu Meeslaulu Seltsi kontsertmatk Riiga teostus käesoleval kuul. Nimelt laulusõpradega Riia „Dzionisises“ lepitati kokku, et Tartu Meeslaulu Seltsi kontsert Riias leiab aset 26. jaanuaril. Kontserdile kaasa sõitis 70—80 laulumeest.

— r —

Jõuluvana Tartu Meeslaulu Seltsis.

Oma liikmeile ja kutsutud külalistele Tartu Meeslaulu Selts korraldas jõulu eel koosviibimise, kus kanti ette rida laule ja saadeti aega rõõmsasti mööda. Palju lõbu palkus jõuluvana ja tema adjutant „ingel Gaabriel“. Koosviibimisel olid ka seltsi au liikmed A. Läte ja J. Simm.

Dir. A. Raudsepp Valga Meestelaulu Seltsi esimeheks.

14. skp. peetud Valga Meestelaulu Seltsi pääkoosoleku tähtsamaks küsimuseks oli uue esimehe valimine tagasi astunud J. Lepiku asemele. Pääle pikemaid sõelumisi valiti uueks esimeheks dir. A. Raudsepp, kes Valgas küll uus inimene, kuid hästi tuntud Tartu Meeslaulu Seltsis, kus ta kauemat aega laulis kaasa.

Viljandi meeskoor naabersegakooril külas.

Meeldivaks kombeks on Viljandi laulurahvale saanud kooride vastastikused omavahelised külastamised. Nii jõulu eel Viljandi Helikunsti Seltsi meeskoori korraldusel peetud ühisele jõulupuule vastas rüüd „Koidu“ segakoor samaga ja kolmekuninga öhtu mõlemad koorid saatsid mööda lõbusa olenguga sõbralikus õhkkonnas.

T.

M. Bruch'i „Frithjof“ Haapsalus.

Pühapäeval, 20. jaanuaril Haapsalu Meeslaulu Ühing helilooja C. Kreegi juhatusel kandis kohalise ühisgümnaasiumi saalis ette Max Bruch'i „Frithjofi“.

Rakvere meeskoor,

mis alles sügisel algas tegevust ÜENÜ kohaliku osakonna juures, on arenenud jõudsalt ja kavatseb lähemal ajal korraldada kontserdi. Pääle jõuluvahaja alustas koor 8. skp. energiliselt harjutusi kontsertkava viimistlemiseks.

Koor on otsustanud astuda Lauljate Liidu liikmeks ja võtab osa III üleriiklikust meeslaulupäevast Haapsalust ning Tartu laulupeost.

Viru Velh.

Põltsamaa meeskoor austas A. Lätet.

Helilooja A. Lätte 75 a. sünnipäeva puhul korraldas Põltsamaa Meestelaulu Selts ühes Põltsamaa segakooriga 12. skp. kontsert-aktuse A. Lätte auks. Kava koosnes vastavatest kõnedest ja A. Lätte helitöödest, milliseid esitasid mõlemad koorid. Publikut oli mahukas saal tulvil täis.

— e —

Čehhi hümn „Kde domov můj?“ sada aastat

Kus kodu mul?

Kus kodu mul, kus kodu mul?

Kus teed oja niidul ajab, mäel metsa kohin kajab ja kus aiad õite sees: nagu paradüis meil ees, — säääl on minu kaunis kodu, Čehhimaa, Čehhimaa!

Kus kodu mul, kus kodu mul?

Säääl, kus jumal õnne saadab, tungil hing meil üles vaatab ja kus vaimul kõrge süüd, — tókked võidab julge rüüd, — säääl on čehhi kuulus sugu, Čehhimaa, Čehhimaa!

Čehhi rahvushümn „Kde domov můj?“ sündis 1834. a. Sónad kirjutas näitleja ja näitekirjanik Josef Kajetán Tyl (1808—1856), kuna selle muusika tekkis František Škroupi (1801—1862, čehhi esimese ooperi autor) hinges, kui ta valvas oma sureva abikaasa sāngi ääres. Laul sündis rahvusliku romantismi ja uuestisünni ajal, mil čehhi rahvas ärkas oma rahvuslikule elule ja nõudis čehhikeelseid teatrietendusi. Hümnü sõnalise teksti looja J. K. Tyl tõlkis jooksvateks vajadusteks čehhi keele saksa näidendeid, mis — kuigi suurema kunstilise väärtuseta — olid siiski publiku juures väga armastatud, sest tõlkija töötas näidendid ümber, süvendades neid si-

sult ja mugandades tegevust čehhi oludele, nii et ta tõlke asemel sageli kirjutas uue näidendi, nagu näiteks „Proua Marjánka, rügemendi ema“, mille algupärandi autoriks oli August von Kotzebue (1761—1819), näitekirjanik-mõisnik Tallinna lähedalt, kelle näidendi sündmustiku on čehhi tõlkija viinud täiesti čehhi provintsi olustikku.

Laul „Kde domov můj?“ kanti esmakordselt ette 21. detsembril 1834. a. „Fidlovačka“*) pidustustel viiuli, kandle ja trompeti saatel. Laul tekitas üleva meeleolu, kuna südamlilik ja väga sentimentaalne viis astus võimsalt esirinda ja on sama tüübiline, nagu selle laulu ilusad sõnadki. See oli kaasajale, kuigi mitte algupärane, siiski tõeliseks rahvuslikuks päranduseks, kuna laulul olid ärkamiseaja loova töö tunnused ja see oli isamaa- ning koduvaimustuse väljenduseks. Teosel oli lau-

lužitsi-, poola-, kroaati-, sloveeni-, serbia-, vene-, ukraina- ja slovaki-keelsete teisendid. Laul vallutas kogu slaavi maailma. Surve-aegadel oli laul „Kde domov můj?“ austria võimude poolt keelatud ning neid, kes seda laulsid, vahistati ja pisteti pokri. Kuid sellest hoolimata laulu populaarsus aina kasvas ning kuuekümmendatel aastatel Prahas koori poolt laulu esmakordsel ettekandel tõusis publik püsti ja ülendas sellega „Fidlovačka“ lavalise laulukese lühikese aja kestes, — veel selle autori elupäevil, — čehhi rahvushümniks; siis kõlas laul igal hetkel, mis rahvale kuidagi tähtsana tundus, äratades sooje mälestusi kaugest isamaast neiski čehhides, kes elasid vöörail mail. Kauni ja kuulsusriikka ülesande täitis laul maailma-sõjas, liites üksmeelses vaimus čehhoslovakkide välismaised sõjaväed, kes võitlesid oma isa-

Andante con moto. M. M. ♩ = 88.

1. Voda hučí po lucinách bory sumu po skalinách, vsacě můj.
2. Vražejnědšlí bohumilom duše outle v těle čilem mysl

1. stávi se jara květ zemský ráj, to na pohled! a to jest ta jordaná,
2. ja = snou, znika zdar a tu si = le vzdoru smar toje Čechů slavne

1. země země česká domov můj, země česká domov můj.
2. plémě, mezi Čechy domov můj. mezi Čechy domov můj!

V Praze, dne 1^{ho} srpna 1860

F. Skroup

Čehhi hümnii viisilooja F. Skroup'i autograaf.

uline vägevus, mis lauluna ja sõnadena valgus rahva verre, äratas õilsatele tegudele ja rasketel aegadel kiskus rahva südame valus koku.

Laulu ettekanne võeti suure entusiasmi vastu ja mitmed kuulsamad lauljad kandsid seda kontsentidel ette ning mitte ükski čehhide juures, vaid ka välismail. Laul levis laviinina. Slaavi luuletajad olid vallutatud Skroup'i meloodiast ning Tyl'i värssidest ja nii ilmusidki selle

maa vabastamise eest Siberi lagendikkudel ja prantsuse, itaalia ja serbia kaevikutes, ning lõpuks kõlas see laul esmakordselt iseseisvas Čehhoslovakkia vabariigis 1918. a. oktoobrikuu kuulsusrikkal 28. päeval.

*) „Fidlovačka“ oli čehhi kingseppade rahvuslik pidustus, mis hiljem täiesti unustushilma vajas, nüüd aga jälle tarvitusele on võetud. Sõna ise tähendab seda rauda, millega kingsepp saapatalda lihvi. Tõlkija.

Laulu sobivusest rahvushümna, on tolle aja kestel väga palju vaieldud ja arvamised on enamasti langenud laulu kahjuks. On juhitud tähelepanu, et laul on liiga sentimentaalne, et sel ei ole hümnile vajalist jõudu, vägevust ja elavust, mis väljendub ka selles, et see algab kerge taktiosaga (arsis) et sel on võimatu saada jne. Avaldati arvamisi, et hümn peab olema elavam ja marsitaktiline. Ühtlasi juhiti tähelepanu ka sellele, et hümn on tekkinud olustikus ja ajal, mil čehhi muusika ei olnud veel nii arenenud, mil see põlnud veel omandanud kindlat suunda ning mil oli moeks komponeerida melanhoolilisi ja sentimentaalseid laule, tähendab — et hümn ei ole čehhipärane.

Muusikalise vormi seisukohalt on „Kde domov můj?“ enam küll aaria kui laul. Selles on kasutatud abinõusid, mis tol ajal olid moes, väljendades oma aja kunstilist maitset. Seepärast ongi loomulik, et laulus on väljendust leidnud selle sünniaja (1834) muusikalised mõjud. Meie tunne laulu muusikalisel välisel koorel väljasureva klassitsismi, täisõitsengulise romantismi ja itaalia vallatute meloodiate mõjusid. Tolleaegsel muusikal ei olnud üldse tänapäeva mõttes rahvuslikku ilmet, kuna praeguste vaadete kohase rahvusliku muusika tõi meile õieti alles muusikaline uus-romantism: 30 aastat hiljem andis čehhi muusikale väljakujunenud rahvapärase ilme Bedřich Smetana.

Siiski puudus vajadus uue hümn järgi, kuna kõik sellised katsed haihtusid vastukajata. Huvitav on Bedřich Smetana' vastus, mille ta andis, kui talle soovitati kirjutada uus hümn: „Ainult rahvas ise võib ülendada mõne laulu rahvushümniks, olgu et sõnad ja helid langevad rahva südamesse nii et ta hõiskab, lauldes ikka ja jälle, ning rahvushümn ongi valmis.“

Hümni saatus on seletamatu. Hümn ei või ette näha ega tellida. Sõnad, muusika, laulmine ja rahvas, meeoleolu ja hetk otsustavad hümn'i sündimise üle. Nagu säde sünnitab leegi, nii süütab laul rahvahulki ja lendab suust suhu; nii tekib ka hümn kutsumatult ja sundimatult, alles oma aja lapseks, päranduseks järglastele ja kõikide lemmikuks.

Čehhi hümn „Kde domov můj?“ tekkis spontaanselt, autori rahvuslikus inspiratsioonis ja rahvahulkade vaimustatud nõusolekul, mille viimaseta pole kunagi sündinud ükski hümn, mis on ületanud riikliku hümn'i sobivuse kõik kahtlused.

Praegu, sada aastat hiljem, arutab Čehhoslovakkia riiklik komisjon, muugandades lõplikult „Kde domov můj?“ harmonisatsiooni ja teksti, et see laul võiks igaveseks ajaks jääda Čehhoslovakkia riiklikuks hümniks.

Prof. Jaroslav Galia.

Oodatavaid esinemisi „Estonias“

3. veebr. — Haydn'i oratoorium „Loomine“ EMO' segakoori ettekandel, juhatab prof. Bierdiajev.

5. ja 7. veebr. — Helsingi operetiprimadonna Ritva Aro' külaskäigu etendused teatrisaalis.

10. veebr. — 4. rahvakontsert, juhatab Ed. Tubin, solist bariton Niitof.

11. veebr. — S. Mamontov'i õpilaste kontsert.

16. veebr. — Raudteelaste Kultuurühingu „Kalju“ segakoori ja Politsei Meeskoori ühine kontsert, juhatab H. Roosman.

17. veebr. — sümfooniakontsert, juhatab rumeenia dirigent Matei Socor, solist klaverikunstnik E. Franz.

18. veebr. — poola meeskoori „Harfa“ kontsert.

20. veebr. — soome viiulikunstniku Kerttu Vanne' kontsert.

21. veebr. — klaverikunstnike Babin'i ja Vronsky' kontsert kahel klaveril.

24. veebr. — ÜENÜ Tallinna Osakonna segakoori kontsert, juhatab E. Aav.

26. ja 28. veebr. — esineb ooperites „Eugen Oneginis“ ja „Rigolettos“, čehhoslovakkia bariton Boris Archipov.

1. märtsil — tenor Tenno Vironi' kontsert.

2. ja 5. märtsil — esineb ooperis „Madame Butterfly“ jaapani lauljatar Teiko Kiva.

3. märtsil — rahvakontsert, juhatab V. Nerep, solist klaverikunstnik P.P. Lüdig.

9. märtsil — Tallinna meeskoori „Eesti Laulumehed“ kontsert, juhatab E. Aav.

10. märtsil — sümfooniakontsert, juhatab arvatavat poola dirigent Ignaz Neumark; kui juhatab kodumaa dirigent, siis esineb solistina viiulikunstnik Stefan Frenkel.

12. märtsil — Tallinna Koolinoorsoo Muusika Ühingu segakoor V. Nerep'i juhatusel.

12. märtsist alates esineb ooperis bariton V. Weinberg.

Ooper ja kontserdid

Tallinna.

Hooaja jõulueelses osas anti veel rida esinemisi oratooriumi-, kammer- ja soolomuusika alalt; õhtute reas seisis ka loeng helikunsti üle.

Pühavaimu kirikus kanti P. Pressnikov'i juhatusel ette esimene jagu G. Fr. Händeli oratooriumist „Messiasest“ lühendamata kujul. Teose arendamine andis sobivaid tulemusi, kuna koorid olid õpitud kätte kaunis kindlalt ja soolo-osade täitjad oma ülesannetega said toime üldiselt vastuvõetavalt. Jenny Simon (alt) kasutas soodsasti rikkalikku häälematerjali aluseid ja viis kestva osa läbi üsna hääde võimetega. Möödunud kevadel ta lõpetas Tallinna konservatooriumi ning näib jõudsati jätkavat oma ala edasist kujundamist. Samuti on teinud tunduvalt edusamme Olga Pressnikov (sopran), kes esinedes oratooriumis jättis sümpaatse mulje. Ka Fr. Zvetkov (bass) ja H. Pihl (tenor) laulsid kohasusega (viimase juures tuli ilmsiks surumist). Saateosa oratooriumis täitsid keelpillide koosseis ja E. Brauer orelil, saavutades vastavust ülesannetes (orkester pisut jäi varju jõu poolest). Juhatajana toimis P. Pressnikov märgatava hoolega ja suutlikkusega.

Tallinna Eesti Kammermuusika Selts andis viienda avaliku kontserdi. Orkestri poolt A. Udriku juhatusel toodi kuuldavale A. Corelli' concerto grosso nr. 1, J. Tamverk'i fuuga „BACH“ ja J. Aaviku „Andante“ ühest varajasemast süüdist. Ettekanded kordaminekult möödusid ladasasti, ka teoste valik osutus sobivaks. Orkestritegelastest on moodustatud juba kolmas kvartett, millises mängib violal kaasa ka juhataja A. Udrik; teiste liikmetena kuuluvad koosseisu V. Pikk (I viiul), V. Ahlmann (II viiul) ja A. Sinisoff (cello). Beethoven'i kvarteti (op. 18, nr. 5) ettekanne läks korda võrdlemisi kaunis hästi. H. Betlem laulis sisendusrikkalt orkestri saatel H. Kännu „Mets kohas“ ning sooritas samuti tulemuslikult klaveri saatel (P. Pressnikov) M. Saare ja J. Aaviku töid, andes veel lisapalasisidki. D. Norak täiendas eeskava kordaminevalt M. Saare ja H. Elleri klaveritoodetega.

Karl Leichter kõneles konservatooriumi saalis Eesti Akadeemilise Heli-

kunstinike Seltsi korraldusel teema üle „Muusika kui kunsti olemus“. Referaat oli ehitatud üles tiheda mõttekäiguga, haarates helikunsti aluseid sirgjooneliste, selgete ja avarate vaadete kohaselt. Loengu kokkuvõtte referendi poolt on toodud käesolevas „Muusikalehe“ numbris teisel.

Õpilaste esinemistest tuleks märkida A. Arderi lauluklassi kasvandike õhtut, kus astusid üles umbes 20 õpilast 1—3 tööaasta juures ning mõningad kaugema arenemisega. Kogumulje õhtust jäi meeldiv ja tulemusi näitav. Paistab silma hingamine, kajastamine, puhas intonatsioon ja sisuline külg laulmisel. Sama arvu õpilastega andis esinemise ka klaveripedagoog J. Kägu. Ülesastujaid leidus alates üsna pisikestest kuni suuremateni ja kaugemale jõudnuteni. Konservatooriumi saalis kooraldas ka oma jõulupuu N. Murrik-Polonsky' klaveristuudio. Umbes 40 õpilast kaunistasid ettekannetega algavat õhtut, astudes üles üksikult ja ansambelis. Pereka õpilaskonna koosseisu kuuluvad nii väikesed kui täiskasvanud. Esinemisele järgnes jõulukõne ühiste lauludega ja koosviibimine.

Lõppenud aastal viimse külalisena esines „Sevilla habemeajajas“ Rosina osaga koloratuursopran, Varssavi ooperi prima donna, Eva Bandrovskaja-Turška. Lauljanna näitas ennast silmapaistva kooli esindajana, kes on ühtlaselt võimeline nii voolavuse kui koloratuuriiliste peensusede andmisel. Külaliselt puhas, rütmiliselt kindel ja sisuliselt imekäs ülesastumine jätsid külalisest hää mulje. Lähemaks tutvumiseks andis võimalust lisapalade pakkumine „laulutunnis“. Rosina tüüp oli hoitud kaunis lähedal koomilisele joonele. Võõrustaja saavutas väljapaistvat edu.

Uuel aastal tehti algust rahvakontsertidega, milliseid pakutakse nüüd igal pühapäeval. Vastava orkestri koosseis on moodustatud „Estonia“ ja Riigi Ringhäälingu jõududest. See hää algatus ühelt poolt mõjub kaasa saatekavade sisustamiseks, teisest küljest aga töötab elevust orkestrikontsertide ümber ja pakub publikule häid võimalusi kokkupuudeteks vastava alaga. Huviaratavalt mõjub seegi asjaolu, et igal kontserdil astuvad üles so-

listid ning dirigendid esinevad vahelduvalt. Esimest rahvakontserti juhatas Raimund Kull, kes seisab „Estonia” ja Riigi Ringhäälingu orkestrite eesotsas ning omab määravat seisukohta selle ala väljakujundamises. Võttes asju nende oludekohase mõõduga, mõõdusid orkestri ettekanded hääde tulemuste juures. Niisugus-

liigselt. Teist rahvakontserti juhatas Olav Roots, Tartust. See noor dirigent kinnitas jällegi oma hädad muusikalist maitset, süvendatud töötamist ja soodsaid tulemusi andvaid praktilisi suutmisid. Võib olla, et O. Roots sama kava on juhatanud varemgi, sest tooted enamikus kuuluvad „Vanemuise” suvekontsertide re-

Itaalia ooperitrupi tegelasi: keskel — dirigent Edmondo Vecchi; vasakul ülalt alla — Bebi Lanzi ja Mario Albanese; paremal, ülalt alla — Agostino Casavecchi ja Giulio Zecca.

tena pakuti Ed. Tamme avamängu M. Hermann'i „Kalev ja Linda” viisidel, Rubinstein'i valssi, Saint-Saënsi barcarollat. Väljapaistvalt õnnestus H. Eller'i scherzo ja samuti Rimski-Korsakov'i „Hispaania capriccio”. Kontsert lõppes Čaikovski „Romeo ja Juliaga”. A. Pappemehl mängis orkestri saatel Tor Aulin'i viiulikontserdi nr. 3, c-moll. Ettekanne viidi läbi ladusasti, sentimentaalsust tundus

pertuaari. Kontserdi programm viidi läbi stiilikalt ja meeleolulise painduvusega. Esimene osa kandis tagasihoidlikumat ilmet, teine liikus enam tõhusuliselt. Orkestri kavast seisid: Händel'i concerto grosso nr. 1, B-duur, kolm jagu Mendelssohn'i „Suveöö unelmas”, Mussorgski' sümfooniline pilt „Õo lagedal mäel”, Järnefelt'i sümfooniline poeem „Korsholm” ja Eller'i „Episood revolutsiooni ajast”. Vii-

mane teos meie oma autorilt omab neid voorusi, mis tõstavad mainitud toote tähelepandavale kohale erksust hoidva sisu ja väljatöötamise mõttes. Solistina orkestri saatel esines Leonid Milk (Tartu muusikakooli õpetaja), käsitledes Liszt'i klaverikontserti — Es-duur. Vastastikune koosmäng osutus sobivaks ja tehniline külg leidis väärrikat täitmist. Sisulise ilme arendamisel kujunes teataval määral takistavaks vähene löögijõud. Kolmandat rahvakontserti juhatas Arkadius Krull, kes tehniliselt suutis olla tubliks vahendajaks. Teoste sisuline külg leidis vastavat arendamist, andes kokkuvõttes ümaralt välja peetud saavutusi. Ettekandele tulid Massenet' avamäng „Phèdre”, Eller'i „Neenia”, kolm jagu E. Kapi süüdist, Darzin'i valss, Liszt'i ungari rapsöödia — D-duur ja Čaikovski' „Itaalia capriccio”. Paremat käsitlust leidsid neli esimest teost. Meie autorite töödest Eller'i „Neenia” jõudis küllalt hea mõjuvuseni; ka E. Kapi süüdist osad viidi läbi eduga, kuigi ettekandmine osutus kaunis nõudlikuks, näiteks, esimese jao suhtes, mis seisis kavasa uudsena. Nendegi teoste puhul võime märkida, et meil signeb orkestrimuusikat, millega tagajärjekalt täidame kavu ja mida julgesti tohime pakkuda ka väljaspoole. Liszt' ja Čaikovski' teoste pakkumine arenes kordaminekuga, kuid ei puudunud häädki momente. Valentine Riives mängis Skriabin'i klaverikontserti (op. 20), kus juures ta ennast avaldas eduga tehniliselt ja andis ka ilmet meeleolulisest küljest. Helen Michelson laulis Delibes'i aaria oop. „Lakme” ja A. Lemba' „Nüüd üle kirsi puude”, avaldades tehnikat ning mõjudes sümpaatselt. Mõlemaid soliste saatis orkester.

Tänavu jaanuaris pääle rahvakontsertide töi esinemiste poolst elevust ka itaalia ooperitruupi külas käik. Üldse anti kuus etendust: Verdi' „Aida” ja „Rigoletto” (2 korda), Rossini' „Sevilla habemeajaja” (2 korda) ning Puccini' „Tosca”. Itaallased olid võrdlemisi tublid lauljad, kuid mänguline külg jäi vähem kandma. Ka leidus tegelasi, kes kujult ei sobinud küllalt hästi või jälle hääle kaudu ilmutasid aastate mõju. Nendel viimastel põhjustel „Aida” ja „Tosca” kujunesid võrdlemisi kahvatuks. „Sevilla habemeajaja” edu tõusis tunduvalt kõrgemale astmeks, kuna siin koosseis uuenes. Umbes sama põhi-ansambliga anti ka „Rigoletto”, mis jällegi õnnestus. Viimase ooperi teisel ettekandel täitis soprani osa „Estonia” solist Ida Aav-Loo, kuna itaallaste noor truppihige hääleliselt osutus vähem kandvaks ja lavaliselt vähem viluunuks. See õhtu andiski etenduste haripunkti, kuna küllalised end võtsid tugevasti kokku võistlemise

hoos. Meie primadonna täitis oma ülesande väljapaistva eduga. Itaallaste poolt esines kandvamates osades kolm paremat meesjõudu — Mario Albanese, Giulio Zecca ja Agostino Casavecchi. Õhtu oli elav ning aplausirikas. Üheks väljapaistvamaks solistikks itaalia ooperitruupis osutus baritonilaulja Mario Albanese, kes tegi kaasa kõik ülesastumised ja oma osa kohaselt kindlustas ettekannete väärtust. Tema võimas hästikoolitatud häälel mõjus valitsevalt ning mäng arenes ilmekalt. Teise tusedama jõuna esines Giulio Zecca (bass), pidades end võimalisena ülal osades. Ainult alumised toonid jäid kahvatuks. Agostino Casavecchi (tenor) lõi samuti läbi lauluga ja mängugagi. Esimese ülesastumise puhul ta jättis keskmise mulje, kuid edaspidi võttis juure hoogu ja ilmet. Babi Lanzi (koloratuursopran) noore jõuna esines sobivusega; ainult ta hääle — vähemalt praegu — ei kannu küllaldaselt ja kogemused osutuvad piiratuks. Nagu juba varem on märgitud, laululine külg trupitegelaste juures pakkus rahuldust. Nii ka Arturo Tamburini selles mõttes täitis ülesanded kohasusega; aga tema kuju ja mäng mõjusid täielisemat edu takistavalt. Umbes sama on maksev Luisa Visconti' (sopran) ning Rina Gallo Toscani' (mezzosopr.) kohta. Keskmiste jõudude hulka tuleb lugeda ka Mario Girotti (bariton); sinna võib arvata veel Giacomo Eliseo (tenor). Ooperidirigendina toimis Edmondo Vecchi, kes oma ala valitses meisterlikult. Ta tundis parituure niivõrd hästi, et juhatas kõiki ettekandeid pääst. Ta mitte ainult ei näidanud kätte osi orkestrile ja laval tegelevatele jõududele, vaid ütles ette ka tekstid sisseastumistel. Dirigendi arvele tuleb panna nii mõnigi raskustest ülesaamine solistide juures. Hääle tasakaalu hoidmine andis etendustele hulga võite. Kui lõpuks teeme kokkuvõtteid ja võrdlusi, siis rõõmustaval viisil leiame, et meie ooper jõudude mõttes nii mitmeti seisab kõrgemal, kuigi itaallaste trupis leidus võimalisi artiste ja nende laululine külg üldiselt oli kaunis hääl. Meilgi ei puudu arendatud hääled, mänguline pool aga pakub rohkem. Kujud siin võistlevad tugevasti ja kooskõla esinemises on kindlam. Olgu veel märgitud, et „Rigoletto” viimne vaatus on siin lõpetatud paremini (nagu see antigi teisel külastusõhtul). Ei ole vist kahtlust, et ka kooride osad ja tantsud meie võimaluste piirides (koosseisude arvu mõttes) kannatavad välja kõva võistlust. Sama tuleb märkida lavastuse, dekoratsioonide ja kostüümide kohta.

Uue külastajana uuel aastal tuli pianist Mieczyslaw Münz. Kontsertant

avaldas ennast tüseda kunstijõuna, pakkudes tehniliselt hästiarendatud mängu ja hoides ülal ka sisulise külje tähendust. Üldiselt M. Münz esindab tugevamat joont, kuid suudab kalduda ka õrnematesse varjunditesse, mistõttu dünaamiline skaala püsib avarate piiride juures. Tooniandmine ja rütmiline kindlus väärivad märkimist. Võrdlemisi ulatuslik eeskava leidis kandva tähendusega käsitlemist. Eeskavas seisid Gluck-Scambatti, Haydn'i, Beethoven'i, Chopin'i, Albeniz'i, Falla', Dohnanyi', Schubert-Liszt'i ja Paganini-Liszt'i tooteid.

Uus jõud iseseisva kontserdiga kerkis esile Ada Juurupi isikus, kes on hiljuti lõpetanud muusika-akadeemia Budapestis. See avalikkuse ette astunud koloratuursopran omab neid eeldusi, mille varal jõuda tunnustamist tingivate seisukohtadeni. Lauljanna praegu asub kunstniku-karjääri alguse juures ning evib tasapinda, kus tulevad arvesse ja püsivad nõudmistena kujunemise võimalused. Koolilised alused tal on hädad ning tehnika ilmutab märkimist väärivaid suutmisid. Muusikalised anded ja sisuline arusaamine kindlustavad teed eduks. Häälejõud arvatavasti võtab juure veel lisa. Kontserdi üldise käigu järgi võib lauljannat lugeda oma ala suutlikuks esindajaks. Eeskavas toodi Saare, Aaviku, Veracini', Mozart'i, Schumann'i, Rossin'i, Dientzi', Hubay' Saint-Saëns'i, Philips'i, Strauss'i ja Arditi' töid.

Ed. Visnapuu.

Aino Tamm'e 70 a. juubeli kontsertaktus

korraldati „Estonia“ kontsertsaalis 12. jaanuaril Tallinna Konservatooriumi, Akadeemilise Helikunstnike Seltsi ja vastavate naisorganisatsioonide poolt suure pidulikkusega. Juubilar esines rahvalaulu ettekannetega, millede tõlgitsemisega ta on loonud teatava traditsiooni ja mis tema elutöös on saavutanud püsivama väärtuse. Imestuda võis, et ta hääli kõlas keskmises registris sama puhtasti ja metalliliselt kui varem. Seda asjaolu tuleb vististi küll panna kindla laulukooli arvele.

Päale juubilari esinesid hää eduga tema endised ja praegused õpilased Tooni Kroon, Heino, Uuli, Olly Tallmeister, Flora Gustavson, Tooni Tamm.

Meie esimest laulukunstnikku-veteraani astusid päale saalitäie vaimustatud publiku mitmesugused muusikalised ühingud ja naisorganisatsioonid rikkalike auavalduste ja kingitustega.

Tartu. — Möödunud aastaga lõppenud muusikahooaja viimaste avaldustena osutasid tähelepanu neli järgmist üritust. Tartu Kõrgem Muusikakooli korraldas pühapäeval, 16. detsembril Peetri kirikus Georg Friedrich Händeli mälestuskontserdi tema helitöödest. Kontserdil esitatu helindite mitmekesine valik ja nende ettekandne andsid tunnustust korraldajast ja hästi läbimõeldud ettevalmistusest. Esinesid J. Kärti oreliklassi, A. Mahotina' ja R. Jõksi lauluklassi ning E. Turgan'i viiuliklassi õpilased. Õpetajaist esinesid: dir. H. Laksberg kõnega „C. F. Händeli elu ja looming“, O. Roots kooli orkestri juhina ja M. Slatkin cellosolooga keelpillide kvinteti saatel.

Jõulukuu 15. ja 16. päeval peeti ülikooli kirikus jõulumüsteerium-jumalateenistust, mille muusikalises osas olid tegevad A. Kopli-Wiegandt, E. Laanenbek, E. Võrk ja Pauluse Kirikumuusika Selts.

Olgu nimetatud ka „Kolmekrossi ooperi“ (lavatükk muusikaga) esietendus „Vanemuises“ 23. det. Kurt Weill on kirjutanud sellele loole üsna omapärase muusika, mille jälgimine oli küllaltki huvitav. Etenduse muusikaliste osade kandjad esinesid kõigiti korrektselt ja ilmekalt. Muusikajuhi kohal istus Ed. Tubin.

Muusikalise aasta lõpetuseks kuulsime orelimuusikat jõulumuusika valikus Tartu Maarja kirikus 25. det. Voldemar Blaubrük'i ettekandes. Esitati Rheinberger'i, Bossi', Karg-Elert'i, Guilmant' j. t. helindeid küpse tehnikaga ja meeldiva tõlgitsuse vallutava mõjukusega.

Resümeeerivalt hinnates möödunud aasta Tartu muusikaelu mitmekesiseid avaldusi, peab nentima kõrgeprotsendilist kvaliteedi eksistentsi kvantiteedi tihedas ringis. See tähendab: oli küll palju, aga oli ka palju hädad.

Uue aasta muusika-hooaja avajana esines „Vanemuises“ 7. jaanuaril s. a. klaverikunstnik Mieczyslaw Münz, mängides Gluck-Sgambatti', Haydn'i, Beethoven'i, Chopin'i, Albeniz'i, de Falla', Dohnanyi', Schubert-Liszt'i, Paganini-Liszt'i teoseid. Kunstniku esinemises ilmnus ülekaalukalt ta virtuositeedi haarus, kuna aga tõlgitsuslik reljeefsus jäi üldiselt kahvatuks.

Alanud sesooni suurpäevaks kujunes A. Lätte 75-a. sünnipäeva kontsertaktus, mis toimus rohkearvulise vaimustatud publiku osavõtul pühapäeval 13. jaanuaril kell 12 päeval „Vanemuises“. Kavast endastmõistetavalt ainult A. Lätte helitööd (sümfooniaorkestrile, laulukooridele ja so-

histidele). Juhatasid J. Simm, Ed. Tabin ja Joh. Tamverk. Solistidena esinesid T. Kroon, R. Jõks ja A. Niitof. Kooridest olid tegevad Tartu Naislauluseits, Tartu Meeslauluseits ja ühendatult Tartu Helikunstiseitsi, Vanemuise Muusika Osakonna, T. Naislauluseitsi ja T. Meeslauluseitsi koorid. Sümfoniaorkestri ülesannet täitis seks puhuks suurendatud „Vanemuise“ orkester. Avasõna ütles dir. A. Simm, peokõne pidas prof. J. A. avik.

Iuhelide sekka lasti kosta ka südamlikke õnnitlusi ja tervitussõnu. Palju ilusaid ja väärtuslikke kinke, auavaldusi ja rahagi. Kõneles ka hõbejuukseline juubilär ise, tänades kõige hääd ja ilusa ning üllatusliku eest. Südamlikkusest, kunstihõngust ja ülevast meeleolust kantud publik aplodeeris ja tormitses A. Lätte kaunitest kunstivõitude, aga ka tema ülla isiku pärast.

R. Heliste.

Roela. — Läänud aasta lõpul asutati Roelasse uus organisatsioon laulu- ja muusika edendamiseks — ja nimelt Roela Laulu-Muusika Ühing. Ühing tekkis Roela Raamatukogu Seltsi segakoorist. Kuna nimetatud selts sissetulekute vähesuse tõttu ei suutnud oma hädalisigi väljaminekuid katta, siis osutus täiesti võimatuks kulusid kanda veel laulunootide muretsemiseks ja tasuda Lauljate Liidu liikmemaksu.

Esimesel pääkoosolekul 7. detsembril liikmemaksuks 1934 ja 1935. a. eest kokku 1 kr. liikmelt, ning senini on sissetulnud summadest kaetud kõik asutamise ja nootide muretsemise kulud ning Lauljate Liidu liikmemaksu.

Kooris on lauljaid 30. Viimasel pääkoosolekul 11. jaan. kinnitati käesoleva aasta tegevuskava järgmiselt:

1) 10. märtsil M. Hermann'i kantaadi „Kalev ja Linda“ ettekanne Saare seltsimajas koos Jõe Karskusseltsi Hariduse segakooriga, millest sissetulek läheks nootide muretsemiseks; 2) juunikuul esimese Roela laulupäeva korraldamine, mille sissetulek läheks Roela rahvamaja ehituskapitali fondiks. Pääle selle tuleb kooril võtta osa Tartumaa ja ümbruskonna kihelkondlikest laulupäevadest.

Valga. — 8. detsembril korraldas Valga muusikakool ühisgümnaasiumi saalis oma õpilaste õhtu, kus esinesid klaveri-, viiulija lauluklassi õpilased, näidates, et kool hoolimata kõigist raskustest siiski edukalt möödunud poolaastal oli töötanud. Eriti võiks märkida rohket lauluklassi õpilaste (õpetaja pr. Milk-Barrot) esine-

mist, kuna selles klassis käesoleval aastal on eriti rohkesti õpilasi, mis vist siiski teatavate asjaolude tõttu ja ajutise nähtena esineb. — Mainitud õhtul oli kaheksa publikut üsna hõredalt.

15. detsembril oli ühisgümnaasiumi saalis Valga Kunsti Seltsilt korraldatud omavaheline õhtu kutsutud külalistega. Koor esines rea lauludega külalisjuhataja Valga Meestelaulu Seltsi meeskoori juhi J. Liivaku juhatusel (kuna segakoori oma juht samal päeval aset leidnud õnnetu juhtumi tõttu oli takistatud seda tegemast). Solistina esines mõne lauluga pr. K. Väin, keda klaveril saatis prl. H. Valdmann. Ettekanded, eriti solisti omad, võeti keskmiselt kogunenud õhtu külalstajailt vastu õige soojalt.

Käesoleva aasta alguses toimus Valga muusikakooli õppejõudude peres muudatus. Tagasiastunud koolijuhataja H. Valdmann'i asemele valiti viiuliklassi õpetaja Rob. Peenemaa, ühtlasi valiti ka klaveri klassi teiseks õppejõuks pr. B. Katzin-Peenemaa. Prl. H. Valdmann jäi edasi muusikakooli töötama obligatoorse klaveri ja teoreetiliste ainete õppejõuna. Teised õppejõud pr. L. Milk-Barrot (lauluklass) ja prl. E. Kuusk (klaveriklass) on endised. F. K.

Viljandi. — Käesoleva kontserthooaja esimene pool lõppes üsna vaikselt. Detsembris elati jõulupuude tähe all.

24. nov. korraldas „Koidu“ selts oma segakoori kontserdi härra J. Saare juhatusel; kavas à capella laule. Solistidena esinesid hr. B. Hansen Tallinnast ning kohapäälsetest jõududest pr. E. Sauga (sopran) ja hr. A. Johanson trompetil.

Märkida tuleb veel Viljandi Kunstiklubi asutamist 10. detsembril. Kunstiklubi asutamise mõte on Viljandis juba vana, kuid nüüd vast jõuti reaalsete tulemusteni. Valiti ajutine juhatus, kes saadab registreerimisele klubi põhikirja ja koondatab klubi ümber kirjanikke, kujutavaid kunstnikke, heli- ja lavakunstnikke, ajakirjanikke ning nende alade teoreetikuid ja harrastajaid. Hiljemalt veebruaris on loota klubi avamist.

20. jaan. peeti Haridusseltsi saalis Sakalamaa Naiskodukaitse korraldusel Aino Tamme austamise kontsertaktust juubilaris isiklikul osavõtul.

Avar saal oli rahvast tulvil, isegi seisukohtadest oli puudus. Palju inimesi oli maalt, rohkearvuliselt Tarvastust, Aino Tamme sünnikohast.

Kontserdil esines juubilar tuntud rahvalauludega tema repertuaarist.

Kaastegevad olid Naiskodukaitse naiskoor, V. Helikunsti Seltsi meeskoor ja ko-

dutitarde laulukoor. Kõik ettekanded võeti vastu soojalt; suurt vaimustust tekitab aga alati Mulgimaa „hümn“, J. Simm'i „Mulgimaale“, mida laulis meeskoor.

Aino Tamme esinemine oli kuulajate huvi keskpunktiks. Juubilar pidi oma repertuaari kordama ja ikka jälle andma lisapalu. Vanemapõlve inimesed ei suutnud hoida tagasi pisaraid.

Juubilari pää krooniti loorberipärjaga ning talle toodi palju tervitusi ja kingitusi; rahvarõivais tarvastlased töid laulikule paari labakindaid.

Viljandlasile jäi sügav ja haarav mulje Sakalamaalt võrsunud lauliku austamisõhtust.

P. V.

Võiera. — Kohalik Hariduse Selts korraldas siin vana-aasta õhtul kontserdi, millel esines suure menuga klaveril helilooja Mihkel Lüdigi, kes teatavasti elab praegu Vana-Vändras. Kunstniku ettekandeid oli tulnud kuulama arvuikalt ümbruskonna rahvast. Ettekannetele järgnes koosviibimine lõbustustega.

Mitmesugust

Laulude võistluse tulemusi.

XI üldlaulupeo ja maakondlike laulupidude kavadesse uute laulude saamiseks teatavasti Lauljate Liidul on nähtud ette rida uute laulude võistlusi. Neist esimene toimus möödunud kevadel ja andis tulemusena mitmeid meeskooride laule. Järjekorras teise võistluse samas sarjas korraldas Lauljate Liit möödunud hilissügisel, millisele anti sisse laule 57. Laulude läbivaatamiseks valis Lauljate Liidu juhatus žürii koosseisus: prof. J. Aavik, prof. A. Kapp, V. Nerep, lauljate esindajaina J. Reinthal ja E. Ruber.

Žürii laulud läbivaadatud, otsustas tunnustada auhinnavääriliseks kaks laulu: „Lõppeks“ ja „Hommikul“. Anonüüm-ümbrikke avades selgus, et esimese laulu loojaks on Mart Saar, teise — Evald Aav. Lauljate Liidu juhatus otsustas mõlema laulu eest maksta välja auhinnad, à Kr. 100.— ja anda auhinnatud laulud kohe trükkki.

Üldiselt leidis võistlusele saadetud laulude hulgas rohkesti õnnestunud laule, kahjuks aga autorid olid jätnud tähelepanemata võistluse tingimusi tähtsama: laulud olgu määratud meeskooridele ettekandmiseks laulupidudel. Neil asjaoludel žürii leidis võimalikuks anda välja ettenähtud 5-st auhinnast ainult kaks, jättes tähelepanemata, mil määral võistlusele saadetud laulud on õnnestunud kontsert-ettekandmise kohalt.

Samas sarjas kolmanda võistluse korraldab Lauljate Liit eeloleval kevadel.

Tallinna Konservatoorium riigistatakse.

Tallinna Konservatooriumi ülalpidajaks on olnud tema asutamisest päälle Tallinna Konservatooriumi Selts. Tegelikult

aga konservatoorium on pidanud töötama kogu aja riiklikul toetusel, olles seega poolriiklikuks asutuseks. Selle juures aga riiklikud toetusesummad on kõikunud, oleneb suuresti igakordse jagamise võimalustest; teisest küljest eraselti ülalpeetuna ja juhitud konservatooriumi tööd ei ole saanud rajada küllalt kindlale ja püsivale alusele. Nüüd on kerkinud päevakorraks konservatooriumi riigistamise küsimus, mille läbiviimiseks on asutud juba konkreetsetele sammudele ja millega tõenäoliselt jõutakse tegelikkuseni juba järgnevaks õppeaastaks. Praegu töötatakse vastavate kavade, põhikirjade ja suunaliste seisukohtade arendamisel. Uue kava järele võtab riik üle Konservatooriumi Seltsilt nii hooned kui inventari, samuti õppejõudude koosseisu, ning Konservatooriumi Selts kui niisugune arvatavasti kuulub likvideerimisele. Administratiivselt konservatoorium saab autonoomse põhikirja, nagu seda praegu omab Tartu Ülikool. Riiklikult alluks konservatoorium hariduse- ja sotsiaalministeeriumile. Konservatooriumi juhtijaks jääb konservatooriumi valitsus, milline koosneb teaduskondade esindajast, riigivanema poolt nimetatud direktorist ja inspektorist. Puht muusikaliste küsimuste otsustamiseks on nähtud ette nõukogu, mis koostatakse kõigist konservatooriumi õppejõududest.

Uudse alana kavatakse avada konservatooriumi juures ka teatriklass, milline muutuks seega alaliselt tegutsevaks lavakunstnike ettevalmistamise asutuseks.

Kultuurkapitali Helikunsti Sihtkapitali esinduskogu,

milline instituut on nähtud ette kultuurkapitalide uue põhikirja järgi senise valitsemise asemel, on otsustatud koostada järg-

miste asutuste esindajaist: Akadeemiline Helikunstnike Selts — 4 esindajat, Lauljate Liit — 4, Tõelismuusika Liit — 1, Tallinna Konservatoorium — 1 ja Tartu Kõrgem Muusikakool 1 esindaja. Sihtkapitali esimehks on määratud Riigivanema poolt prof. J. Aavik.

A. Läte valiti ülikooli audoktoriks.

Helilooja Aleksander Läte 75-a. sünnipäeva puhul valis Tartu ülikool tema filosoofiateaduskonna ettepanekul oma audoktoriks, võttes arvesse tema suuri teeneid eesti muusika arendamises. See-ga A. Läte on esimene doctor honoris causa meie muusikuist.

Aino Tamm ja Aleksander Läte konservatooriumi auliikmeiks.

Aino Tamm'e 70-a. ja Aleksander Läte 75-a. sünnipäeva puhul otsustas Tallinna Konservatooriumi kunstinõukogu valida mõlemad helikunstnikud oma auliikmeiks, avaldades seega oma austust nende viljarikka ja väärtusliku töö eest eesti muusikapõllul.

Tallinna Jaani Oratooriumikoori

poolt tuleb 23. veebruaril s. a. Jaani kirikus ettekandele Händel'i oratoorium „Simson" helilooja 250-a. sünnipäeva mälestuseks. Juhatab U. Topman, solistidena on kaastegevad sopran H. Betlem, mezzosopran Kivisild, tenor K. Ots, bariton K. Viitol, orelil prof. A. Topman, saadab Riigi Ringhäälingu orkester.

Uus naiskoor Tallinnas.

Tallinna Tütarlaste Gümnaasiumide Vi-listlaskogude poolt on asutatud ühine naiskoor. Koor alustas oma tegevust 23. jaanuaril s. a. helilooja G. Ernesaksa juhatusel. Esimesele harjutusele oli kogunenud lauljaid üllatavalt rohkesti — üle 80-ne. Seega loodetavasti see koor kujuneb meil senitegutsevaist suurimaks. Avaharjutusel ütles tervitusi Tallinna Vi-listlaskogude esimees hra N. Metslov.

Meil seni tegutseb naiskoore võrdlemisi väikesel arvul, mille tõttu ka naiskooride noodiliteratuuri on kirjastatud õige piiratud määral. Uue rohkeperelise naiskoori juuretulek aitab soodustada ka naiskoorilaulude kirjastamise küsimust.

Tartu Üliõpilassegakoore sõidab Vabariigi aastapäevaks Riiga.

Ühenduses Eesti Vabariigi 17. aastapäeva pühitsemisega Riias, 24. veebruaril s. a. korraldab Tartu Üliõpilassegakoore kontsertreis Riiga. Kontsert, mille ka-

vas seisavad meie tuntumate heliloojate — Aava, Aaviku, Karafin'i, Kreegi, Lüdigi, Nerepi, Saare, Topman'i ja Võrgu ä capella laulud, toimub Vabariigi aastapäeva eelõhtul Riia konservatooriumi saalis, mis selleks otstarbeks on kohaseim. Ühes kooriga sõidavad kaasa ka ülikooli häälesäade õpetaja tenor Rudolf Jöks, kes esineb kontsert-kavas meie heliloojate soololauludega ning klaverisaatjana V. Tilting. Samuti esineb R. Jöks järgmisel päeval Riia ringhäälingu eesti soololauludega.

Praegu töötab Tartu Üliõpilassegakoore 1933. a. jaanuari kuust alates ülikooli muusikaõpetaja Enn Võrgu koorijuhiks olles. Enne teda oli koorijuhiks Alfred Karafin. Nagu harilikult ikka, ei jäta mõju avaldamata koorijuh vahetus, nii ka Tartu Üliõpilassegakooris. Esimestel töösemestritel uue koorijuhiga kannatas koor tagasimineku all, ning seda eriti arvilisus koosseisus. Läänud aasta sügissemestri jooksul aga jõudis koor ennast jälle niivõrt koguda, et saavutati 90 aktiivsest lauljast koosnev liikmeskond. Pole küll läinud semestri jooksul antud ühtegi iseseisvat kontserti, küll on aga esinetud vähemal juhtudel sageli, nii Ülikooli Aulas aktusel kui ka ülikooli aastapäeva puhul, siis raadios Enn Võrgu helitööde õhtul, j. m. Ja kui läinud aasta sügisel Läti Ülikooli üliõpilaste seltsi „Dziesmuvara" segakoore külalastas Tartut, andes üle T. Üliõpilassegakoorele kutse vastu-külaskäiguks Riiga Eesti Vabariigi 17. aastapäeval, siis võeti see rõõmuga vastu ning vastati sellele jaa-tavalt. Enne esinemist Riias toimub veel 37. iseseisev kontsert Tartus, Ülikooli Aulas 20. veebruaril s. a. samase kavaga mis Riiaski.

Edasi on kavatsusel s. a. aprilli alul esineda teise kontserdiga Tartus, kus ettekandmisele tuleks Rudolf Tobias'e kantaat „Johannes Damaskusest" orkestri saatel, ning pääle õppetöö lõppu teha kontsert-ringreis kodumaal. Kuna kooril täitub 10. okt. s. a. 15 aastat tema asutamise ajast, siis kavatakse ka tulevat aastapäeva pühitseda pidulikumalt kui harilikult, ning selleks on ettevalmistused alanud.

Tartumaa III laulupeo koorijuhide instrueerimiskoosolek.

E. L. L. Tartumaa Osakond korraldab 3. veebruaril s. a. kell 10 hommikul Tartus, Tartu Tütarlaste gümnaasiumi ruumes (Karlova t. 1) Tartumaa 3. laulupeost osavõtvate kooride juhatajate instrueerimise koosoleku, kus seletusi annavad üldjuhid J. Simm, R. Ritsing ja Ed. Tubin. Laulupeo laulude arutusel kasustatakse ka mõne Tartu koori kaasabi. Sama koos-

oleku lõpul, kell 1 päeva demonstreerib laulupeo pillikooride palade mängu kaitseväge puhkpillikoor J. Niksmani juhatusel.

Tartumaa III laulupeost osavõtivate tegelaste arv on tõusnud 7254.

Senini on registreeritud 237 koori, neist segakoore 173 — 5687 lauljaga, meeskoore 21 — 742 lauljaga, naiskoore 2 — 75 lauljaga, puhkpillikoore 41 — 750 mängijaga. Maakondade järgi jagunevad koorid järgmiselt: Tartumaa 127 koori, Tartu linn 25 koori, Võrumaa 27 koori, Viljandimaa — 10 koori, Pärnumaa — 4 koori, Valgamaa — 12 koori, Petseri linn — 1 koor, Tallinn — 4 koori, Virumaa — 15 koori, Harjumaa — 4 koori, Järvamaa — 8 koori, Läänemaa 1 koor.

Laulupeo üldjuhid korraldavad 9. veebruaril Tartus koorijuhide instrueerimise koosoleku, kus tulevad Tartu nimekamate kooride poolt ettekandele mõned raskemad laulud, kuna II diviisi orkester demonstreerib puhkpillikooreid palasid. Selle juures annavad laulupeojuhid selgitust ja juhatus laulude ning mängupalade kätteõpetamise ja juhutamise kohta.

Koorijuhide raudteesõidu hinnaalandamise ettepanekuga on Tartumaa osakond pööranud E. L. L. kaudu Vabariigi Valitsuse poole.

Koorijuhi käsiraamat valmimas.

Koorijuhide ja muusikategelaste ammune soov, saada koorijuhi käsiraamat, täitub sel aastal. Vastav käsikiri on praegu valmimisel. Raamat ilmub kollektiivtöö tulemusena. Autoritena esinevad meie paremad ja tunnustatumad muusikud vastavalt eriküsimuste aladelt. Raamatu toimetajaks on R. Ritsing (aadr. Üliõpilasmaja, Tartu).

Uusi naiskoorilaule G. Ernesaksalt.

Seni meil kõige vähem viljeldatud koorilaulu ala on olnud naiskoor. Väikese nõudmise tõttu seni on ilmunud ka naiskoorilaule vähe. Viimasel ajal juure tekinud naiskooridel seetõttu on olnud suuri raskusi repertuaari soetamisega. Tunduvat kergendust siin annab äsjailmunud G. Ernesaksa „4 laulu naiskoorile“, hind 25 senti. Vihuke sisaldab järgmisi laule: „Merele“, „Pääsuke“, „Punane õunapuuis“, ja „Meelespea“. Saadaval Lauljate Liidu büroos.

Lauljate Liidu Pärnumaa osakonna

esinduskogu pidas oma koosolekut 13. jaanuaril s. a. „Endlas“. Päevakorras oli

päämiselt eeloleva Pärnumaa laulupeoga seoses olevad küsimused. Pääle koosolekut korraldati laulupeo kavasa olevaist lauludest kontsert, neid ühtlasi analüüsid ja juhiseid andes koorijuhidele nende õppimise ja ettekande kohta. Lähemalt sellest toome oma järgmises numbris.

Viljandi „Ugalale“ kingiti kontsertklaver.

6. jaan. s. a. möödus Viljandi „Ugala“ teatril 15. tegevusaasta. Sel puhul korraldati kontsert-aktus, millel esinesid ettekannetega teatri orkester, kaksik-kvartett, peeti kõnesid ja esitati tervitusi. Meeldivamaks üllatuseks ugalaatele oli linnavalitsuse esindaja teade, et linnavalitsus on otsustanud kinkida teatrile kontsertklaveri.

Juubelietendusena kanti õhtul ette Ed. Vilde' „Pisuhänd“. Pääle etendust oli korraldatud koosviibimine teatri tegelastele ja kutsutud külalistele.

Ringhäälingu orkester suveks Pärnu.

Pärnu linnavalitsus on astunud läbirääkimisse Riigi Ringhäälinguga, et viimase orkestrit saada suveks Pärnu vabaõhukontsertide andjaks. Ühtlasi kantaks need rannakontserdid üle ka raadiole teel. Arvatavasti seks ajaks ringhäälingu orkester kujundatakse kuni 50-meheliseks. Seega Pärnu saaks omale suveorkestri, millisele võivad olla kadened paljudki kuulsad suvituskohad välismaail. Läbirääkimised praegu on käimas ning arvatavasti annavad soovitud tulemusi, kui saadakse üle teatavaist raskusist.

Laulupäevi eeloleval suvel.

Lauljate Liidu juhatus andis loa Mihkli laulupäeva korraldamiseks 9. juunil 1935. a. Koonga Ühingute Liidule ja Alliku laulupäeva korraldamiseks Oiso pargis 23. juunil 1935. a. Alliku Hariduse Seltsile.

Eesti muusika Helsingi ringhäälingus.

Reedel, 28. jaan. esitas Helsingi ringhäälingu orkester eesti muusikat. Juhatas dirigent V. Jakobson Tallinnast. Kavas oli: 1. M. Lüdig'i süit „Lembitu“, 2. E. Braueri „Poem“, 3. J. Simmi „Vaimupii-gade tants“, 4. H. Eller'i „Videvik“, 5. E. Aava „Eesti tants“, 6. J. Aaviku „Eesti rapsoodia“, 7. A. Lemba' „Poème d'amour“ ja 8. R. Kull'i „Kriuska lahing“.

Helsingi linnaorkester kontsertreisult tagasi.

Prof. Georg Schneevoigt saabus 22. det. Inglise maalt koju. Ta oli Helsingi linnaorkestri dirigendina pikemal

kontsertreisul Londonis ja Glasgowsis. Samal ajal viibis Londonis ka proua Sigrid Schneevoigt, andes sääl oma kontserte. Helsingi linnaork. kava koosnes Sibelius'e helindeist. Kava koostamisel oli peetud silmas praegust inglise muusikaringkonnade meeoleolu, mida nimetatakse soome ringkonnis „sibelius-palavikuks“.

Prof. Ilmari Krohn'i uus oratoorium „Voittajat“.

Hiljuti lõpetas prof. Krohn oma uue oratooriumi „Voittajat“ (Võitjad), mille sõnad on kombineerinud piibli lauseist, vanust soome vaimulikest laulest ja mõningaist liturgilistest tekstest autor ise. Teos on kolmeosaline. Esietendus on eeloleval sügisel.

„Soome Muusikud 1935“.

Seda nime kannab teos, mis ilmub Jean Sibelius'e 70. aastapäevaks 8. dets. 1935. Raamat, mille toimetamiseks on nõusoleku annud koolitegelane E. Grandi-Ilmaniemi, sisaldab üle 1500 muusikamehe pildi ja tähtsaimate muusikute sugupuukirjeldused.

Ture Rangström,

tuntud rootsi helilooja sai 30. nov. Stockholmis 50-aastaseks. Tema looming on väga laiaulatuslik, sisaldades hulga orkestriteoseid, nagu näit. sümfooniad „August Strindberg in memoriam“, „Mitt Land“ ja „Sång under stjärnorna“, ooperid „Kronbruden“ ja „Medeltida“, sümf. poeeme, orkestrisüite, kammermuusikat, lavamuusikat (Ibsen: „Brand“, Strindberg: „Damaskus“), üle 200 laulu ja ballaadi. Tähtsaima osa tema loomingust moodustavad romansid, millest eriti Bo Bergman'i sõnule loodud tagavad talle aukoha rootsi laulukirjanduses.

Josef Suk

sai sel aastal Tšehhoslovakkia riigiahhinna. Tema rikkalikust muusikatoodangust on esikohal sümfoonilised helindid.

Uus ooper Mascagni'lt.

Helilooja Pietro Mascagni'l on valminud uus ooper „Neero“, milline hiljuti tuli esietekandele Milaano „Scala“ ooperis. Selle teose kirjutamist algas Mascagni juba 1890. a.

Tuleva-aastased Firenzi

„Muusikalise Maikuu“ pidustuste kava on kuulutatud välja. Pidustused avatakse

24. aprillil Rossini' ooperiga „Moses Egiptuses“, millele järgnevad Haydn'i „Aastaajad“, ning Rameau' ooper „Castor ja Pollux“ Pariisi ooperi ettekandel. Üks õhtu on pühendatud kaasaegsele balletile Pariisi Académie de Danse'i poolt. Kavas leiame veel Pizzetti' uue ooperi „Orseolo“, „Brandenburgi kontserdi“ kuula Buschi-kvarteti kaastegevusel Beethoven'i „Üheksanda“ ja Bach'i „Matteuspassiooni“ — mõlemad Berliini Filharmoon. Seltsi ettekandel, Mozarti-nädala Bruno Walter'i juhatusel, „Norma“ ja „Ballo in Maschera“ etendus. Pidustused lõpevad Gluck'i „Alceste'iga“ 25. mail.

Arturo Toscanini'

kohta teatakse, et ta juhatab kõiki tema poolt ettekantavaid teoseid pääst. „The Chestertianis“ jutustab P. O. Ferroud' kuulsast itaallasest:

Ühel õhtul Milaano ooperis „Scala“ astus Toscanini' juure enne etenduse algust kontrafagotimängija, ärevusega teatades, et mi-bemoll ta pillil streikivat, pill olevat rikis. — mida teha?!

Toscanini ei vastanud sõnagi, vajudes nähtavasti sügavasse mõtteisse, — ja orkestrant arvas tarvilikuks korrata oma kaebust, oletades, et Toscanini teda ei pannud tähele. Ent sääl katkestas maestro mehe sõnavalingu viisakaimal toonil: „Vabandust, Teil pole tarvis karta midagi; sel ajal kui Teie kõnelesite, vaatasin pääst partituuri läbi, ja ei leidnud säält ühtainustki mi-bemollit.“

(Looke on iseloomustav ka teatud liiki orkestrantide kohta...)

On suurepärase vaade näha Toscaninit juhatamas kaht parimat Euroopa orkestrit: Pariisi Straram'i asutatud ja Viini Filharmoonia oma. — Proovidel võimaldab tal haruldane mälu jälgida peenimaidki detaile; ta vulkaaniline temperament sageli sunnib teda mängijaile õiget fraseerimist otse uskumatu falsetiga laulma ette; ta satub sageli proovidel üha kasvavasse ärevusse, mis küündib märatsemiseni; ja kui ta ideist ikkagi ei saada aru ning ta sisendusi ei järgita, võib ta sattuda pärisesse marru, mille tagajärjel võib juhtuda, et ta taktikepi jalamaid paneb maha või (nagu räägitakse) — sellega mõne õnnetu orkestriliikme pihta virutab. Häämeelt jällegi avaldavat ta heledas kaaslaulus, ülistustes orkestrile, kõigis keelits, mida aaga oskab. — Lühinägeline Toscanini valdab omal pilkudega mängijaid otse sugereerivalt. (Säärast mõju on avaldanud ka Nikisch — Refereerija).

Toscanini juures käivad dirigendioskust õppimas mitmed küpsedki, suuremad ja silmapaistvamad orkestrijuhid: nii Karl Münch — kuigi ise Leipzigi „Gewandhausi“ dirigent — võttis möödunud aasta kevadel Pariisis Toscanini' juhatatavasse orkestrisse koha esimese viiulimängijana-praktikandina, kuna Lamoureux-orkestrijuht Jean Morel trummilööjana pääsis sama orkestri liikmeks.

„Selline malbus ja alandlikkus austab neid, kes seda avaldavad, ent nende andumus heidab heleda valguse ka sellele, kes neid on vaimustanud, kuna Arturo Toscanini kehastab endas ühe juhi õilsamaid iseloomujooni. Ta ei jälgi lahinguairengut mitte vaid läbi binokli, hädaohuta kaugusest, — vaid juhib rünnakut isiklikult. Ja seda tuleb ometi tunnustada julgemaks, rüütlilikumaks ja inimlikumaks juhtimiseviisiks,“ tähendab Ferroud.

Kokkuvõttes — temperament, kunstnikuvaist, haruldane mälu, eruditsioon, sugestiivne, tahtejuline isikus näivad olevat need alused, millele Arturo Toscanini, lõppude-lõpuks, võlgneb oma maailmakuulsust.

Mussolini soovil

tuleb Teatro Reali (Rooma) võõruskäigule Wiini Riigiooper esitama Strauss'i „Ariadne auf Naxos“.

Bellini' 100-a. surmap. puhul

lavastavad mitmed itaalia ja saksa teatrid Bellini' oopereid. Hiljuti aastati komponisti mälestust helifilmiga, milles kujutatakse Bellini' elu.

Haruldane kohtuprotsess.

Muusikauuri ja -õpetaja Giovanni Nicotra on antud kohtusse vanade heliloojate ja muusikute nimede võltsimise eest. Nimetatud „uurija“ oli Milaano, Bergamo j. t. raamatukogudes rebinud välja vanust noodiraamatuist puhtaid lehti, saades nõnda vajalise ajajärgu paberit, millele komponeeris midagi vajalises stiilis ja tegi väga osavasti vastava autori nime.

Ooperietenduse

solistide kaastegevusel valjuhääldajagrammofoni saatel korraldas äsja Londonis „Synchrosound Systemi“ viimistleja Vladimir Ssavitš. Ette kanti Gounod' „Faust“ lühendatud kujul, kusjuures muusikat saadi Londoni Filharmoonilise Or-

kestri poolt sir Thomas Beecham'i juhatusel sisse mängitud plaatidelt. Katse õnnestus niivõrd, kui paindumata saade seda võimaldas. Seega arvatakse avastatuks võimalus suuremate ooperietenduste korraldamiseks ka provintsilinnus ja maal.

Prantsuse aulegioni

ordumärk annetati hiljuti populaarsele dirigendile Eugène Grossens'ile, teenete eest prantsuse muusika levitamisel Inglismaal.

Londoni muusikuteühingu

„Musicians Company“ hiljutisel aasta-koosolekul tähendas kõneleja Sir Edward Grigg üldise aplausi saatel, tema rõõmustavat, et Inglismaal nüüd tehakse kõike, et aga eestkätt inglise muusikutele tööd muretseda, ja et inglise muusikud ei pea enam tarvilikuks maskeerida endid välismaaliste nimedega, et alles sellega omandada pärismuusikute oreooli ja üldist tunnustust.

Bach — statistiks tembeldatud!

See kõlab veidralt, kuid see on nii. Nagu teada, täidab orel tähtsat osa „hirmu ja õuduse“ riistapuuna vastavates Lon-Chaney- ja Boris-Karloffi-filmides. Jah tolle Hollywoodi ateljee astmalise oreli huluv ja kiunuv kõla on tõesti „õudne“ — oma armetuses: see on midagi „harmoonika“ ja väntoreli vahelist. Õuduse asemel saavutatakse naljaefekt. Siiski inetu on, et paladeks valitakse hääd klassilist muusikat — hakkad taipama mingi muusikalise tsensuuri vajadust ja hüvesid, sest kes keelab ometi Bach'i „Tokkaati ja fuugat“ (in d) tarvitamast filmis „Must Kass“ saatemuusikaks absurdse „saatanateenise“-stseenis, — oreli-pala mängimast, mida seni oleme kuulnud lugematuid kordi ... kirikus!?

Muide, piinlik hakkab rahvusvaheliste filmitootjate pärast: Ameerikas ja mujalgi nälgib küllalt muusikuid, kes võiksid luua ja kanda ette algupärast filmimuusikat palju stiilsemas ja sobivamas kvaliteedis kui seni tarvitavad odavad jämedad ragguud-rosoljed Liszt'i'st, Wagner'ist, Bach'ist ja ... Tommy Smith'ist või, taga parem, Thekla Badarzewska'st... Ja too uhke ning toreda Hollywoodi armetuim „lõõtsapill“: kas Ameerikas tõesti ei osata orelii kõrgemini hinnata? Ometi on ju sääl olemas rida kuulsaid oreлитеhaseid. Lavastusele, „staride“ palkadeks kulutatakse miljonid dollareid, muusika tarveteks aga

vaid sente, „ajades läbi“ kogumi grammo-
fonimuusikaga.

Jääb loota, et säääl pea hakatakse saama
aru helifilmi muusikalise külje arendamise

vajadusest ja teatud eetilise-estetiiliste nor-
mide maksvusest ka helifilmi saatemuusi-
ka alal. Filmi rahvakasvatustlikud ülesan-
ded kohustavad filmiproducente!

Nali naljaks

Kust need viisid voolavad?

Kusagile konservatooriumi tuleb noor-
mees, — võtku nad teda oma õpilaseks, —
tunneb, et temas peitub geenius, fenome-
naalne muusika-anne!

Proovitakse noormeest, — anded pais-
tavad olevat keskpärased — ja needki soo-
tumaks arendamata, liiati ei mõista poiss
mängida ühtki pilli ega pole tal aimu
noodist.

„Millest te üldse järeldate, et omate
suurt muusika-annet?“ pärib katsetaja
professor.

„Jaa, aga mina võiksin komponeerida!
Oi, kuidas mul viisid voolavad!“

„Teil ei ole ju noodist aimugi, ühtki pilli
te ei mängi, kust need viisid teil siis voo-
lavad?“

„Seest, seest nad voolavad!“

„Kust seest? Kas kõhust või?“

Nüüd taipab poiss, et asi kujuneb nõoka-
miseks:

„Noh!.. On veel muid kohti pääle kõhu,
kust viisid võivad voolata!“

„Ahaa!“ sõnab nüüd elutark professor
rahuldatus, „Seda ma arvasin!“

Klaver ei saa häälele järele

Kui mõne suure isa suur poeg on käi-
nud läbi kõik keskkoolid ega leidu enam
ühtki, kust teda juba kord poleks visa-
tud välja, siis muidugi sellisel pojalt tuleb
jätta igaveseks hüvasti advokaadi, arsti,
inseneri või teadlase karjääriga. Sellis-
tel hetkedel säärase poegade isad muu-
tuvad muusikaliseks ja otsustavad, et po-
jast peab saama ilmakuulus virtuuos või
helilooja ning saadavad pojakese konser-
vatooriumi.

Pojakesel on ju ükskõik, — kui konser-
vatooriumi, siis konservatooriumi! Ta lä-

heb sesse lärmakasse majja, kirjutagu
nad teda siis sinna kusagile sisse, või
kuidas seda kord just nõuab.

„Üks hetk, härra See-ja-see! Palun
teid astuda sesse klassi, kohe katsetab
säääl teiega professor Too-ja-too!“

Professor Too-ja-too lööb klaveril ühe
heli ja käratab: „Laulge järele!“

Milline narrus, nõuda laulmist! Aga
pojakesel on ju ükskõik, — võib ka laul-
da, ja laulab.

„Hm!“ reageerib professorihärra ülla-
tatult ja võtab veidi madalama heli:
„Laulge ka see järele!“

Pojakene laulab, — laseb veel-kord kõ-
lada samasugusel ebamäärasel jorinal.

„Ja nüüd see!“ läheb professor tubli
intervalli madalamale. — Vastuseks aga
tuleb ikka sama häälsus.

„Ah, aitab, aitab, võite minna!“ —
katkestab siis professor.

Pojakene läheb muheledes tagasi kant-
seleisse, — kirjutatagu aga nüüd sinna
sisse, katse läks hästi, professor ütles, et
aitab, aitab, võite minna!

„Vabandage, aga eksamileht?“

„Mingisugust eksamilehte ei antud!“

„Ah, need professorid, professorid!
Unustas muidugi! Palun oodake!“

Ja läheb asjaajaja professori juure:

„Kuidas on härra See-ja-seega? Kas
pidas eksami hästi välja? Kus on eksa-
mileht?“

„Lollus! Poiss on täieline kakofoon!
Õelge talle, et ta ruttu kaoks siit majast!“

„Aga härra professor! See on direktor
See-ja-see poeg! Kui ma talle nii ütlen,
siis oleme äkki homme kõik liistul!“

Kratsib professor kukalt:

„Ah, õelge poisile, et meil ei ole nii ma-
dalaid toone klaveril, et tema häält proo-
vida! Oodaku seni, kui hakatakse sää-
raseid valmistama, — tulgu siis uuesti!“

Materjalide kasutamine allikat nimetamata on keelatud.

PÄÄTOIMETAJA
JUHAN AAVIK

Tegev ja vastutav toimetaja
EDUARD VISNAPUU

Toimetuse kolleegium: R. RITSING
A. ÜKSIP, E. REINING, A. LOORITS

Väljaandja *Besti Lauljate Liit*, Tallinna, Lai 7, telefon 431-82

Uudis! Kodumaa töö!

Vilepillid, suured ja väikesed trummid, ksülofonid, türgi trummid, hispaania gitarid, taldrekud, trianglid, kellamängud (Glockenspiel), Korea tempel-plokid, tamburiinid oleme valmis saanud ja soovitame võistlemata hindadega:

Keelpillid, nende osad, kastid ja keeled tuntud häduses alati saadaval.

Parandused hästi ja odavasti. Koolidele ja seltsidele suuremal hulgal %/0

August Kristal'i

keelpillide tööstus.

Tallinn, V. Pärnu mnt. 12, tel. 462-60.

Eesti noorsoo armsaim noot!

Riho Päts

Klaveripalad lastele

Eesti rahvaviisidel

//

I vihik	Kr.	1.50
II „	„	1.50
III „	„	2.50

//

Saadaval Lauljate Liidu büroos
Tallinn, Lai 7.

AUGUST PERMANN

O-ü „Esto-Muusika“ ja Tallinna Konservatooriumi klaverimeister ja -häälestaja.

Tallinn, Vambola tän. 8-15, telef. 453-26.

Dipl. helikunstnik

**ARVID
REDLICH**

Solist, klaveriõpetaja ja kontsertsaatja.
Suur-Karja 9-2-a, Tallinn.
Kõnetunnid 11-12 ja 3-4.

P. PRESSNIKOFF

Kontsert, saade, tunded, klaver ja orel.
Tallinnas ja väljaspool.
Tallinn, Pikk 66-1.

Uudis naiskooridele!

**4 laulu
naiskoorile**

1. Merele
2. Pääsuke
3. Punane õunapuu õis
4. Meelespea

Hind 25 senti.

Päaladu ja müük:

Lauljate Liidu büroos,
Tallinn, Lai tän. 7.
Tel. 441-82.

Uusi meeskoorilaule ilmub perioodilises väljaandes

„Eesti Meeslaul“

Seni ilmunud:

I	anne:	E. Võrk:	„Meeste laul“
II	„	E. Võrk:	„Legend“
III	„	E. Tubin:	„Karjase laul“
IV	„	R. Ritsing:	„Kõrr, kõrr!“
V	„	E. Võrk:	„Muinasjutt“
VI	„	M. Lüdig:	„Mänd“
VII	„	H. Käand:	„Sügise öö“
VIII	„	E. Aav:	„Ühte laulu tahaks laulda“

Ande hind: Lauljate Liidu liikmeile 10 senti, teistele 15 senti,
II anne liikmeile 20 senti, teistele 30 senti.

**Eesti Lauljate Liidu
Meeskooride Sektsiooni kirjastus,**
Tallinn, Lai 7. Telefon 431-82.

Helilooja A. Lätte 75-a. sünnipäeva puhul ilmub

A. LÄTE:

„Üheksa laulu segakoorile“

Sisaldab:

1. Tule, kevade	5. Tuksuv süda
2. Ööbik	6. Puri
3. Langenud täht	7. Isa sõnad
4. Võõrsil	8. Koju
9. Enne surma Eestimaale	

Hind: Lauljate Liidu liikmeile 30 senti, teistele 40 senti.

Eesti Lauljate Liidu kirjastus,
Tallinn, Lai 7. Telefon 431-82.